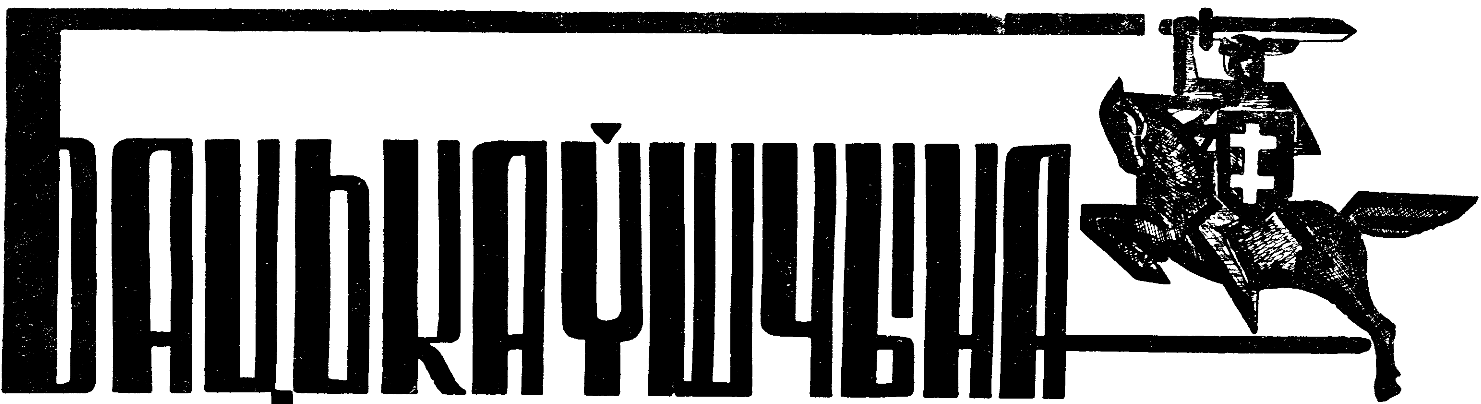

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠĆYNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Die Administration: (13b) München 15, Schwanthalerstr. 48/II, Rückgebäude

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 a

Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Падпіска на год — з разьліку 52 нумароў, на паўгода — 26 нумароў, на 3 месяцы 13 нумароў паводля вышэйшае цаны. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“ | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“ | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

№ 7 (189) — Нядзеля 14 лютага 1954 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 8

Молатаў сягае па Рэйн

ДРУГІ ТЫДЗЕНЬ БЭРЛІНСКАЙ КАНФЭРЭНЦЫІ

У ходзе дасюлешніх нарадаў Бэрлінскае канфэрэнцыі прадстаўнікі заходніх дзяржаваў і Савецкага Саюзу выляжылі поўнасьцю свае праекты разьвязаньня нямецкага пытаньня, што сяньня ўжо маем поўны абраз таго, чаго жадаюць адныя й другія. Як і трэба было спадзявацца, абодвы праекты — заходні і ўсходні ня толькі болей ці меней розьняцца, але адзін другі поўнасьцю выключаюць, што нейкі кампраміс аказаўся немагчымым. Гэта амаль аднагодна ўжо канстатуе й заходняя прэса, якая ў сваей наіўнай латвавернасьці дагэтуль з кожнага жэсту Молатава, з кажнай ягонай усьмешкі або камплімэнту, з кажнага капрысу й вайстрэйшага тону рабіла прагнозы што да магчымых вынікаў канфэрэнцыі. Але пяройдзем да нямецкага пытаньня.

Савецкай прэлюдыяй да гэтага пытаньня было дамаганьне Молатава, высунутае ім яшчэ на пачатку канфэрэнцыі, каб да ўдзелу ў ёй былі дапушчаныя прадстаўнікі ўрадаў Заходняй і Ўсходняй Нямеччыны. Гэтае дамаганьне Молатаў падмацоўваў подпісамі дзевяці мільёнаў жыхароў Усходняй Нямеччыны, сабранымі, ясна, на загад Масквы, каб гэтыя прадстаўнікі былі на канфэрэнцыю дапушчаныя. Мэта такога дамаганьня была ясная: згода заходніх дзяржаваў на ўдзел у канфэрэнцыі марыянэтачнага ўраду Ўсходняй Нямеччыны была-б пасярэдным вызнаньнем Захадам гэтага ўраду, накінутага з гары і зусім ня выражаючага волі народу. Таму міністры заходніх дзяржаваў дамаганьне гэтае станоўча адкінулі.

Разгляд другога пункту парадку дня, г. зн. справы Нямеччыны, распачаўся яшчэ ў пятніцу 29 студзеня. Усе абсэрватары напружана чакалі, што Молатаў першым выступіць із сваім нямецкім праектам. Тымчасам нечакана ўпярэдзіў яго Ідэн, высоўваючы свой плян.

Паводля пляну Ідэна, увесь працэс задзіночаньня Нямеччыны павінен прайсьці па чарзе пяць наступных фазаў: **1. правядзеньне вольных выбараў у цэлай Нямеччыне; 2. склікаеньне агульнанямецкага нацыянальнага сабраньня, паўсталага ў выніку гэтых выбараў; 3. [illegible]цаваньне агульнанямецкай канстытуцыі й прыгатаваньне да мірных перагавораў; 4. прыняцьце канстытуцыі й стварэньне агульнанямецкага ўраду, які меў-бы права падпісаць гэты мірны дагавор; 5. падпісаньне і ўваход у жыцьцё мірнага дагавору.**

Плян Ідэна далей прадбачыць, што агульнанямецкія выбары адбываліся-б пад кантроляй міжнароднай камісіі, злажанай з прадстаўнікоў чатырох акупацыйных дзяржаваў. Таксама і нэўтральныя дзяржавы маглі-б, паводля собскага зычэньня, увайсьці ў склад кантрольнай камісіі. У гэтай камісіі ніхто не павінен мець права вэта, а пастановы мусяць прыймацца бальшынёю галасоў. Што-ж датычыцца савецкага ультыматыўнага дамаганьня, што СССР толькі з такой Нямеччынай падпіша мірны дагавор, якая будзе міралюбнай і ня будзе належыць да эўрапэйскай абароннай супольнасьці ані да ніякіх іншых ваенных і палітычных саюзаў Захаду, прадстаўнікі заходніх дзяржаваў запрапанавалі пакінуць вырашэньне гэтага пытаньня самой Нямеччыне. Задзіночаная й поўнасьцю незалежная Нямеччына сама, бязь ніякага націску звонку, пастановіць, у якія яна захоча ўвайсьці міжнародныя саюзы й дагаворы і ці захоча стаць на баку Захаду ці Ўсходу.

У дыскусіі над плянам Ідэна некалькі разоў выступаў Молатаў, даводзячы, што плян гэты Савецкім Саюзам быць прынятым ня можа, і высоўваў розныя свае контраргумэнты. Перадусім ён адцеміў, што плян Ідэна узалежнівае агульнанямецкія выбары ад далёка пасунутай кантролі, што фактычна выбары гэтыя былі-б праводжаныя акупацыйнымі дзяржавамі, а ня Немцамі. Далей ён паўтарыў сваё ранейшае дамаганьне, што будучая задзіночаная Нямеччына павінна быць зьнэўтралізаваная і пазбаўленая права ўступаць у якія-небудзь міжнародныя палітычныя й вайсковыя дагаворы. Замест належаньня да эўрапэйскай арміі, Нямеччына, на думку Молатава, павінна мець сваю нацыянальную армію, неабходную для ейнае собскае абароны і ўтрымоўваньня патрэбнага парадку.

Поўнасьцю адкінуўшы плян заходніх дзяржаваў у нямецкім пытаньні, Молатаў выступіў на пачатку другога тыдня канфэрэнцыі із сваім собскім праектам. Ён у васнаўным зводзіўся да наступных пяцёх пунктаў: **1. спачатку парляманты Ўсходняй Нямеччыны й Заходняй Нямеччыны пры ўдзеле «дэмакратычных арганізацыяў» створаць часовы агульнанямецкі ўрад; 2. гэты часовы ўрад правядзе агульнанямецкія выбары, якія ня будуць кантраляваныя ані чатырма акупацыйнымі дзяржавамі ані іншымі міжнароднымі органамі; 3. гэты ўрад будзе весьці перагаворы з чатырма акупацыйнымі дзяржавамі ў справе мірнага дагавору для Нямеччыны; 4. будзе скліканая канфэрэнцыя «ўпаўнамочаных прадстаўнікоў» Усходняй і Заходняй Нямеччыны, якая апрацуе працэдуру, паводля якой будзе створаны часовы агульнанямецкі ўрад; 5. акупацыйныя дзяржавы вывядуць свае войскі з цэлай Нямеччыны яшчэ перад правядзеньнем агульнанямецкіх выбараў.**

У далейшым Молатаў паставіў перадумову, што будучая Нямеччына ня будзе мець права ўступаць у ніякія міжнародныя палітычныя саюзы, кааліцыі й вайсковыя дагаворы, якія маглі-б быць ськіваваныя супраць якой-небудзь дзяржавы, што вяла зь Нямеччынай вайну. Практычна гэта абазначала-б, што Нямеччына была-б поўнасьцю зьнэўтралізаваная і подпіс Заходняй Нямеччыны пад парыскім і бонскім дагаворамі аб ейным ўдзеле у эўрапэйскай арміі і ў сям'і вольных народаў Захаду быў-бы ануляваны. Прыняцьце Захадам гэтага пункту, як і згода на дамаганьне, што спачатку быў-бы створаны часовы агульнанямецкі ўрад, зложаны з прадстаўнікаў цяперашніх урадаў Усходняй Нямеччыны, які правёў-бы агульнанямецкія выбары, некантраляваныя ніякімі міжнароднымі органамі, пасьля вывядзеньня зь Нямеччыны акупацыйных войскаў чатырох вялікадзяржаваў, было-б ня чым іншым, як дакладным паўтарэньнем ужо выпрабаванай Саветамі працэдуры ў Польшчы ў 1945 годзе. Тады Захад згадзіўся на дамаганьне Масквы, што ў Польшчы спачатку будзе створаны часовы ўрад, зложаны з прадстаўнікоў як камуністых, гэтак і некамуністычных партыяў, якога заданьнем было правесьці «вольныя й дэмакратычныя выбары». Чым гэта ўсё скончылася, прыпамінаць няма патрэбы. Таму і **савецкі плян у справе Нямеччыны ў практыцы абазначаў-бы перасуненьне зялезнай заслоны з над Эльбы над Рэйн.** Гэтак яго й ацанілі заходнія міністры. Гэтак яго скамэнтавала і ўся заходняя прэса.

Таму плян Молатава быў заходнімі дзяржавамі адкінуты. Асабліва яго вострa скрытыкаваў у сваей прамове Дальлес, падчырківаючы, што г. зв. урад Усходняй Нямеччыны, які супольна з урадам Заходняй Нямеччыны меў-бы стварыць часовы агульнанямецкі ўрад, не паўстаў з волі бальшыні насельніцтва, але быў яму сілай накінуты. Пры гэтым ён выцягнуў выбарны бюлетэнь з апошніх усходнянямецкіх выбараў, паводля якога выбіральнік ня меў ніякай магчымасьці сказаць «не» — супраць адзінага, яму з гары накінутага, сьпіску камуністычных кандыдатаў, але мог і павінен быў сказаць толькі «так», бо ў праціўным выпадку абвінавачваўся, што выступае супраць міру. «Ці-ж Молатаў узапраўды верыць, што гэткі спосаб г. зв. выбараў г. зв. ураду даваў-бы апошняму мандат гаварыць ад імя нямецкага народу?» — кінуў пытаньне ў бок Молатава Дальлес.

У вадказ на супраціў Захаду прыняць савецкі плян, Молатаў нечакана выступіў з новай прапазыцыяй: **правесьці ў цэлай Нямеччыне агульнанародны плебісцыт, у якім Немцы выказаліся-б — ці яны хочаць задзіночаньня з Захадам ці мець мірны дагавор і задзіночаную Нямеччыну.**

Гэтак сфармуляваны плебісцыт ня толькі ня быў-бы выяўленьнем волі нямецкага народу, ён гэтае выяўленьне ня толькі пэраліжаваў-бы, але навет змушаў-бы Немцаў высказацца, супраць сваеі волі, за савецкім плянам, — за саветызацыяй Нямеччыны. «Нью Ёрк Таймс» правільна схарактарызаваў гэты новы трык Молатава: «Запраўдны выбар не ляжыць, як даў да зразуменьня Молатаў, між вайной і мірам, але паміж мірам, які абапіраў[illegible]-б на нямецкім адзінстве і свабодзе, што гарантуецца Захадам у форме супольнасьці Нямеччыны з вольнымі народамі, і савецкім мірам, які зрабіў-бы зь Нямеччыны або шахматную фігуру ў змаганьні між Захадам і Ўсходам, або прывёў-бы яе да г. зв. народнай дэмакрацыі».

Апошняя дэбата ў нямецкім пытаньні адбылася ў суботу 6 лютага. Заходнія міністры, станоўча дамагаючыся спачатку правядзеньня вольных выбараў, а потым пакліканьня агульнанямецкага ўраду, у іншых пытаньнях прабавалі шукаць з Молатавам якога-небудзь кампрамісу, перадусім у пытаньнях выбарнай працэдуры. Молатаў аднак астаўся пры сваім. Таму заходнія міністры былі змушаныя заявіць, што яны ўважаюць **нямецкае пытаньне за вычарпанае.** Молатаў-жа асьветчыў, што ён не падзяляе гэтага пагляду, што некаторым на Захадзе дало магчымасьць спадзявацца, што ў канцы канфэрэнцыі савецкі міністар неспадзявана выступіць зь іншым яшчэ плянам, каб адрабіць вялікія прапагандовыя страты, якія ён панёс у дасюлешніх дэбатах над Нямеччынай. Тымчасам 8 лютага канфэрэнцыя вярнулася ўзноў да незакончанага першага пункту парадку дня — справы сусьветнае бясьпечнасьці і скліканьня канфэрэнцыі пяцёх, якія будуць разглядацца на закрытым паседжаньні.

Гэтак, як і трэба было спадзявацца, у пытаньні Нямеччыны ня было дасягнута нічога. Найбольш праўдападобна, што такі самы лёс спаткае й іншыя два пункты парадку дня, якімі, апрача пытаньня сусьветнай бясьпечнасьці, зьяўляецца справа Аўстрыі.

(-іч)

Гішпанія прыходзіць да голасу

Палітычныя дачыненьні дэмакратычнага Захаду да Гішпаніі пасьля заканчэньня апошняй вайны былі больш чым парадаксальныя, асабліва калі параўняць іх з дачыненьнямі да Савецкага Саюзу. Гэтыя дачыненьні для Гішпаніі былі моцна крыўдныя й несправядлівыя, а для самога Захаду, перадусім для ягоных абаронных плянаў, нявымоўна шкодныя. У першую чаргу Францыя, а за ёй і Вялікабрытанія не маглі пагадзіцца з таталітарна-фашыстаўскім ладам у Гішпаніі і даруваць ейных сымпатыяў да гітлераўскай Нямеччыны падчас апошняй вайны. І гэта ня гледзячы на тое, што ў вапошнюю вайну Гішпанія ўсё-ж такі захавала нэўтральнасьць, хаця й прыхільную Нямеччыне, і дзякуючы гэтай нэўтральнасьці ў вялікай меры спрычынілася да перамогі альянтаў. Не падлягае сумліву, што калі-б Гішпанія прыступіла да вайны па баку Гітлера, выціснула Ангельцаў зь Гібральтару й перарэзала ім праход у Міжземнае мора, то вайна, у найлепшым выпадку, мусіла-б значна зацягнуцца, а перамога альянтаў была-б акупленая шмат большымі коштамі й ахвярамі. У кажным выпадку ваенныя апэрацыі ў паўночнай Францыі і Італіі тады праходзілі-б зусім інакш і маглі-б мець вялізарны ўплыў на вынік вайны.

Ня гледзячы на ўсё гэта, пасьля вайны Гішпанія апынулася пад балючым для яе ціскам дыпляматычнага байкоту й эканамічнай ізаляцыі, была адсунутая ад міжнароднага супрацоўніцтва й пазбаўленая ўсякага голасу ў міжнародных справах. Парадаксальнасьць такога палажэньня выяўлялася ў тым, што ў той час, як Захад байкатаваў і паніжаў Гішпанію за ейную нэўтральнасьць у вапошняй вайне ды за «фашыстаўскую» сыстэму цяпер, ён, ідучы за прынцыпам, што толькі сільны мае рацыю, ня толькі даваў «дэмакратычнаму» Савецкаму Саюзу, што апошні пактам Гітлер-Молатаў выдатна спрычыніўся да выбуху вайны і ў ейнай першай фазе даваў Гітлеру вялікую эканамічную помач, але рабіў яму, на собскую шкоду, усякія ўступкі, якіх ён толькі хацеў.

Але такое палажэньне зь Гішпаніяй не магло цягнуцца ў бесканечнасьць. У вабаронных плянах перад савецкай агрэсіяй роля Гішпаніі магла быць вялізарная. На гэта складаліся тры аснаўныя мамэнты: 1. вельмі важнае стратэгічнае палажэньне Гішпаніі; 2. наяўнасьць 30 дывізіяў добра вышколенай і першараднай баявой якасьці гішпанскай арміі; 3. станоўчае антыкамуністычнае настаўленьне гішпанскага народу. Гэтымі апошнімі якасьцямі не магла пахваліцца Францыя, галоўны праціўнік Гішпаніі. Амэрыка, як найбольш палітычна далёказоркая й прадбачлівая, якая кіруецца не закасьцянелымі й перажыўшымі свой век катэгорыямі думаньня, але палітыкай рэальнай, ужо даўно зразумела гэтую ролю Гішпаніі, якую магла-б яна адыграць у сыстэме заходняй абароны. Таму амэрыканскі ўрад хутка зрэвідаваў у дачыненьні да Гішпаніі сваю палітыку і распачаў захады дзеля ўнармаваньня дачыненьняў зь ёю, ня гледзячы на францускія й брытанскія пратэсты. Ня могучы прыцягнуць Гішпаніі да Атлянтычнага пакту, бо на гэта не згадзіліся-б Францыя й Вялікабрытанія, Амэрыка распачала перагаворы з урадам генэрала Франко з мэтаю дасягненьня непасрэднага амэрыканска-гішпанскага паразуменьня. Гэтая акцыя ўкаранавалася падпісаньнем у канцы мінулага году амэрыканска-гішпанскага вайсковага дагавору, на моцы якога Амэрыка атрымала права разбудоўваць на гішпанскай тэрыторыі свае лётніцкія й марскія базы.

Гэты дагавор, не гаворачы ўжо аб ягоным эканамічным значэньні для ізаляванай дагэтуль і абяднелай Гішпаніі, меў для яе перадусім вялізарнае палітычнае значэньне. Ён ня толькі вывяў яе з дасюлешняй ізаляцыі, ня толькі прывярнуў ейны прэсціж, але таксама стварыў перадумовы, што Гішпанія маг-

(Закапчэньне на 2-ой балоне)

Заходнія міністры прамаўляюць згодна

Адным з найважнейшых дасюлешніх пазытыўных вынікаў Бэрлінскай канфэрэнцыі зьяўляецца тое, што адзінства й згода міністраў замежных справаў трох заходніх дзяржаваў у кардынальным пытаньні, якім зьяўляецца справа Нямеччыны, ня гледзячы на савецкія спробы увагнаць між імі клін нязгоды, ня былі дагэтуль нічым нарушаныя. Для характарыстыкі падаём ніжэй найхарактарыстычнейшыя адрыўкі прамоваў трох заходніх міністраў, калі яны выступалі супраць пляну Молатава ў нямецкім пытаньні. Гэтыя прамовы розьняцца сваім стылем і тонам — Ідэн і Бідо гавораць больш лагодна, а Дальлес проста называе рэчы па імені, але іхны зьмест зьяўляецца аднолькавы: усе тры міністры сьцьвярджаюць, што савецкі плян задзіночаньня Нямеччыны мае выключнай мэтай саветызацыю заходняй Нямеччыны й перанясеньне зялезнай заслоны з над Эльбы над Рэйн.

ДАЛЬЛЕС: «У імя міру Молатаў прапануе расшырэньне савецкага блёку да Рэйну. У імя таго, што называе дэмакрацыяй, імкнецца паводля ўласьцівага для камунізму ўзору да зьнішчэньня дэмакрацыі гэтак зразуметай, як яе разумелі на працягу дзьвюх тысяч год… Молатаў баіцца правесьці вольныя выбары ў усходняй зоне. Баіцца, што 18 мільёнаў Немцаў у камуністычнай зоне адкіне панадаўляючай бальшынёй накінуты ім рэжым, калі ім будзе дадзеная нагода й магчымасьць высказацца. Сп. Молатаў мае як найбольш абаснаваныя падставы да страху… Калі-б ня гэтыя 22 дывізіі савецкія, танкі й панцырныя самаходы, рэжым гэны быў-бы паваленены сілаю работнікаў, якія, кіраваныя роспаччу, збунтаваліся ў чэрвені мінулага году… Магу толькі ўважаць, што савецкі міністар замежных справаў унёс свой праект у надзеі, што ён будзе не да прыняцьця. У запраўднасьці прабуе ён утрымаць савецкую пазыцыю ў Усходняй Нямеччыне шляхам недапушчэньня да вольных выбараў… Ягоны праект паказвае, што ён ня імкнецца паважна да адзінства і вольнасьці Нямеччыны».

ІДЭН: «З учарайшага выступленьня, здаецца, выплывае, што сп. Молатаў не жадае, каб былі праведзеныя вольныя выбары ў цэлай Нямеччыне. Бяз сумлеву, здае ён сабе справу, што ўсходнянямецкі рэжым быў-бы тады зьмецены з паверхні зямлі… Дэлегацыя савецкая ёсьць наважаная на тое, каб ня былі, калі маюць калі-небудзь адбыцца, вольныя выбары. Сп. Молатаў сказаў, што пакуль будзе пастаноўлена правесьці выбары, трэба разважыць, якія будуць іхныя вынікі. Іншымі славамі — ня трэба праводзіць выбараў, калі не ўстановіцца з гары іхных вынікаў. Гэта ня мае нічога супольнага з тым, што мы ўважаем за вольныя выбары. У канчальнай канклюзіі хай мне можна будзе сказаць, што плян сп. Молатава выдаецца мне ачавідна супярэчным з нашым. Не магу заўважыць вялікіх магчымасьцяў дасягненьня рэальных поступаў».

БІДО: «На мой жаль, аналіза савецкай прапазыцыі прывяла мяне да спасьцярогі, што зьяўляецца яна пазбаўленай усякай магчымасьці практычнага прымяненьня… Я задаў сабе ўчора пытаньне, ці адзіным імкненьнем савецкай дэлегацыі ня ёсьць утрыманьне, пакуль толькі гэта будзе магчыма, цяперашняга стану рэчаў у ўсходняй зоне… Сп. Молатаў пацьвердзіў гэтае гледзішча… Зьяўляюся змушаным сказаць майму савецкаму калезе: чую, што на такой падставе ніякае паразуменьне і ніякі кампраміс ня ёсьць магчымыя. Заходныя дзяржавы і, як думаю, таксама нямецкі народ, хочуць задзіночаньня Нямеччыны, але задзіночаньня ў вольнасьці».

НОВАЕ ПАМЕШКАНЬНЕ РЭДАКЦЫІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» і БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КАМІТЭТУ Ў НЯМЕЧЧЫНЕ

Рэдакцыя й Адміністрацыя «Бацькаўшчыны», а таксама Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне і Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне перанесьліся на новую гасподу:

(13b) München 15, Schwanthalerstr. 48/II, Rückgebäude.

(з галоўнай чыгуначнай станцыі 5 мінут хады ў кірунку Гэтэпляц).

Усю карэспандэнцыю для Рэдакцыі й Адміністрацыі «Бацькаўшчыны», як і для Беларускага Нацыянальнага Камітэту трэба цяпер накіроўваць на пададзены новы адрас за выключэньнем матарыялаў для друку ў газэце, якія й надалей найлепей слаць на адрас Галоўнага Рэдактара.

УВАГА! УВАГА!

ГАДАВІКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» Й «КАЛАСКОЎ»

З Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» можна выпісаць:

1. Поўны камплет «Бацькаўшчыны» за 1953 год (не апраўлены) за 4 амэрыканскія даляры, або іхнюю раўнавартасьць у іншай валюце.

2. Поўны камплет «Бацькаўшчыны» за 1952 год (не апраўлены) за 4 амэр. даляры.

3. Поўны камплет «Бацькаўшчыны» за 1951 год (№№ 65-79) за 2 амэр. даляры.

4. Камплет «Каласкоў» ад нумару 4 да 20 ўключна (№ № 1, 2 і 3 друкаваліся, як 3-яя балона «Бацькаўшчыны») за 1952-1953 г.г. (у цьвёрдай вокладцы) за 2,5 амэр. даляры.

Так як успомненых камплетаў Рэдакцыя мае вельмі малую колькасьць, жадаючым іх атрымаць радзім сьпяшацца з выпіскай.

Гішпанія прыходзіць да голасу

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

ла распачаць імкненьні да адваяваньня сваей ролі й становішча ў сьвеце. Шэф гішпанскай дзяржавы генэрал **Франчэско Франко** гэтую спрыяльную для Гішпаніі сытуацыю умеў выкарыстаць, што ўжо сяньня відаць гэтага вынікі.

Галоўнымі пунктамі гішпанскай палітычнай экспансіі зьяўляюцца краіны Паўдзённай Амэрыкі, былыя гішпанскія калёніі, і арабскія краіны Сярэдняга Ўсходу, зь якімі Гішпанія мела важныя дачыненьні ў мінуўшчыне. Спачатку дачыненьні гэтыя былі варожыя, бо ад VIII да канца XV стагодзьдзя, г. зн. да выгнаньня Арабаў зь Гішпаніі, апошняя вяла зь імі бязупынныя войны. Тым ня меней, арабскі ўплыў на фармаваньне гішпанскай культуры быў вялікі і пакінуў на ёй незацёрты сьлед. У вапошні мамэнт Гішпанія вядзе палітыку збліжэньня з арабскімі краінамі, што зьяўжэньня з арабскім краінамі, што зьяўляецца патрэбным для ейнай, разьлічанай на далейшую мэту палітычнай канцэпцыі. У гэтым пункце і скрыжаваліся супярэчныя інтарэсы Гішпаніі й Францыі, што вылілася з поўнай яркасьцю ў вапошніх мараканскіх падзеях.

Яшчэ ў 1912 годзе Францыя падпісала ў Альжэсірас дагавор зь Гішпаніяй, на аснове якога Францыя забірала пад свой пратэктарат аснаўную часьць Мароко, адступаючы Гішпаніі малую паўночную частку, паложаную насупраць Гібральтару. Намінальным уладаром усяе краіны зьяўляецца султан Мароко, рэзыдэнцыя якога, горад Рабат, знаходзіцца ў францускай зоне і якому падлягае таксама й гішпанская часьць Мароко. Фактычнымі ўладарамі Мароко зьяўляюцца, аднак, францускі рэзыдэнт у гор. Рабат, цяпер генэрал Гіём, і гішпанскі рэзыдэнт у горадзе Тэтуан генэрал Валіно.

У жніўні мінулага году Францыя за пасярэдніцтвам свайго рэзыдэнта правяла ў Мароко «палацовы пераварот». Яна здэтранізавала няпрыхільнага ёй султана **Сіды Могамед Бэн Юсэфа**, які спрыяў мараканскім нацыяналістым, што імкнуцца да поўнай незалежнасьці краіны, і інтэрнавала яго на востраве Корсыцы. На ягонае месца пасадзіла прыхільнага сабе новага султана — **Могамэда Бэн Моўлей Арафа.** Пры ўсім гэтым Францыя памінула Гішпанію, зь якой, на падставе дагавору ў Альжэсірас, павінна заўсёды паразумлевацца, калі ходзіць пра прынцыповыя палітычныя зьмены ў Мароко. Гэты пераварот сярод Мараканцаў мацнейшым рэхам, аднак, не адбіўся, і ў краіне панаваў супакой.

Аж апошнімі тыднямі справа гэтая, пасьля паўгода, сталася раптам актуальнай і выклікала войстры канфлікт між Мароканцамі й Францыяй. Жыхары гішпанскага Мароко, у першую чаргу грамадзкая й палітычная верхавінка, збунтаваліся супраць новага султана, перасталі яго вызнаваць і пачалі дамагацца павароту старога султана, здэтранізаванага Французамі. Адбыліся войстрыя антыфранцускія дэманстрацыі, найгразьнейшай зь якіх была дэманстрацыя ў Тэтуан 22 студзеня сёлета, ў якой прыняло ўдзел 30 тысяч Мараканцаў.

Гэтыя антыфранцускія выступленьні былі інсьпіраваныя Гішпанцамі. Гішпанскі рэзыдэнт у Мароко ген. Валіно зьвярнуўся да дэманстрантаў з прамовай, у якой падтрымаў дамаганьні мараканскіх нацыяналістых. У вадказ на гэта дэманстранты прынялі рэзалюцыю, у якой афіцыяльна адмовілі вызнаньня пасаджанага Французамі султана і задэкляравалі сваю лёяльнасьць да Гішпаніі. Трохі пазней зьвярнуўся із спэцыяльным пісьмом да мараканскіх правадыроў ген. Франко, у якім запэўніў Мароканцаў, што яны могуць сьмела разьлічваць на падтрыманьне Гішпаніі ў зьдзейсьненьні сваіх нацыянальных мэтаў. З арабскіх колаў паведамляюць, што Гішпанія прыабяцала сваей часьці Мароко поўную дзяржаўную незалежнасьць. У вадказ на масавыя арышты ў францускай часьці Мароко, праведзеныя Французамі, гішпанскія ўлады абвесьцілі амнэстыю Мароканцам, засуджаным у гішпанскай зоне. Палітычны Камітэт Арабскай Лігі заклікаў 24 студзеня сёлета ўсе арабскія дзяржавы падтрымліваць Гішпанію ў ейным канфлікце з Францыяй, як і ейныя прэтэнсіі да Гібральтару.

Гэтыя падзеі мусілі прывесьці да завастрэньня дачыненьняў між Францыяй і Гішпаніяй. Апрача афіцыяльнага пратэсту францускага амбасадара ў Мадрыдзе, Францыя выслала адзінкі сваей ваеннай флёты ў альжырскі порт Мэрс-эль-Кэбір, які ляжыць на самай граніцы між францускай і гішпанскай часьцяй Мароко, а інтэрнаванага на Корсыцы былага султана перавезла на востраў Мадагаскар. Калі-ж Вялікабрытанія падтрымала францускую пазыцыю ў Мароко, перад брытанскай амбасадай у Мадрыдзе й брытанскімі кансулятамі ў іншых гарадох Гішпаніі адбыліся бурлівыя дэманстрацыі супраць будучай візыты вялікабрытанскай каралевы Альжбеты II у Гібральтары, які Гішпанцы ўважаюць за інтэгральную часьць сваей тэрыторыі й які зьяўляецца ўвесь час прычынай ангельска-гішпанскіх спрэчак.

Трэба думаць, што гэтыя абедзьве гішпанскія акцыі, скіраваныя супраць Францыі й Вялікабрытаніі, былі распачатыя Гішпанцамі ў перакананьні, што ня выклічуць яны незадаваленьня ў Амэрыцы, зь якой Гішпанія падпісала вайсковы дагавор. Хранолёгічная зьбежнасьць гэтых акцыяў з Бэрлінскай канфэрэнцыяй таксама мае сваю вымову і можа быць на руку Амэрыканцам у дыпляматычнай ігры з Францыяй контра Молатаў. Францыя, а часткава й Вялікабрытанія, будучы абцяжанымі новымі няпрыемнымі клопатамі, будуць змушаныя болей лічыцца з голасам Амэрыкі.

Што можа мець на мэце Гішпанія, умешваючыся ў француска-мараканскі канфлікт па баку Арабаў? Бясспрэчна, ходзіць тут пра адплату Францыі за сваё нядаўнае паніжэньне гэтай апошняй, як і аб прывярненьні свайго прэсьціжу. Але ня толькі пра гэта. Урад ген. Франка мае ў гэтым і далейшыя мэты, разьлічаныя на будучыню. Гішпанія імкнецца заваяваць сымпатыі арабскага сьвету, аб чым вельмі вымоўна сьветчыла падарожжа па арабскіх краінах гішпанскага міністра замежных справаў Артахо, што адбылося летам мінулага году. Гішпанія разумее, што адраджэньне нацыяналізму арабскіх краінаў і іхнае імкненьне да поўнай незалежнасьці зьяўляецца сілай, зь якой сьвет будзе змушаны лічыцца і якая ў канцы пераможа. Таму Гішпанія хоча мець гэтую сілу ня супраць сябе, але за сабой.

Гэтым яна ўключаецца ў вялікую міжнародную ігру за будучыню Сярэдняга Ўсходу, выконваючы ў гэтай ігры пачэсную ролю абароньніцы вольнасьці й незалежнасьці прыгнечаных народаў. Гэткім спосабам, пакрыўджаная й паніжаная Гішпанія, сапхнутая да ролі трэйцараднае дзяржавы, прыходзіць ізноў да голасу ў міжнародных справах.

Язэп Каранеўскі

Усе-ж нятрапны выбар

Я ня меў абсалютна намеру ўваходзіць з паважаным а. Ч. Сіповічам у акадэміцкую дыскусію ані на тэму Льва Сапегі, ані сьв. Юзафата Кунцэвіча. Лічу, што на гэта ня месца ў «Бацькаўшчыне» і што, ня гледзячы на ўсю цікавасьць самой палемікі, яна ня мае нічога супольнага з маім першым артыкулам. Прачытаўшы артыкул пав. а. Сіповіча «Леў Сапега й Сьвяты Юзафат», які быў адказам на мой артыкул «Нятрапны выбар», выносіцца ўражаньне, што а. Сіповіч не зразумеў маёй асноўнай ідэі або не хацеў яе зразумець. Даючы той самы загаловак, я хачу падчыркнуць аснаўную тэму артыкулу, а пайменна: нятрапны выбар сьвятога, як Нябеснага Заступніка **Беларускага Народу,** а не асабіста а. Сіповіча, як беларускага каталіцкага сьвятара, якому магчыма сьв. Юзафат сваімі мэтадамі найбольш адказвае, ані таксама й «Руні», хоць і Беларускай Акадэміцкай Каталіцкай Арганізацыі. Дазволю сабе выказаць сумлеў, ці наагул сябры «Руні» былі кансультаваныя пры выбары сьвятых. Я больш сьхільны думаць, што яны былі пастаўленыя а. Сіповічам перад фактам даканым. Гэтым выказваю толькі свой асабісты пагляд і далёкі ад умешваньня ў нутраныя справы арганізацыі.

Доўгія вывады а. Сіповіча вымагаюць аднак некаторых удакладненьняў. Карыстаючыся з прыслугоўваючага мне няпісанага права на адказ, тут іх і прыводжу.

1. Дазволім сабе прыпомніць пав. а. Сіповічу, што прычыны палемікі ніяк нельга шукаць у артыкуле «Нятрапны выбар», але якраз у справаздачы з урачыстасьці высьвячэньня Сьвятога Абраза, якое мела месца ў Лёндане падчас зьезду «Руні», апублікаванай у «Бацькаўшчыне» пад загалоўкам «Зь дзейнасьці БАКА «Рунь» у № 38(169) за 27. 9. 1953 г. А. Сіповіч цьвердзіць, што ягоны апэль да сьв. Юзафата зусім зразумелы, тым больш, што Рым абвесьціў гэтага сьвятога «нябесным заступнікам усіх каталікоў». Але ён ня лічыў патрэбным браць пад увагу апінію ўсіх Беларусаў, будучы аднак пэўным, што гэтым выкліча рэакцыю і пратэстацыйныя лісты з боку шматлікіх праваслаўных супраць натугаў ягоных зрабіць сьв. Юзафата Нябесным Заступнікам Беларускага Народу й гэтым самым стаўляньня ў прыклад ягоных мэтадаў для будучага збліжэньня паміж праваслаўнымі й каталікамі. Калі я не падпісаў свайго першага артыкулу запраўдным прозьвішчам, так як гэтага не раблю й цяпер, дык толькі дзеля таго, што так як першы, гэтак і гэты артыкул — гэта ня што іншае, як рэзюмэ думак, выказаных на гэтую тэму шматлікімі Беларусамі.

2. Вельмі лёгка сказаць зь іроніяй, што гэныя людзі, уключна з Грыневам, «дастаюць белай гарачкі ў імя дэмакрацыі й талеранцыі на адзін успамін імя сьв. Юзафата», як гэта піша а. Сіповіч. Адцемім з боку, што гэты аргумэнт далёка не на акадэмічнай узроўні. Я на гэта толькі адкажу, што вельмі дзівіць сьмеласьць а. Сіповіча лічыць сябе ўпаўнаважаным выступаць ад імя Каталіцкай Царквы, апіраючыся на некалькіх радкох дакумэнту, апублікаванага Ватыканам, і на сваім, яшчэ далика ня прызнаным аўтарытэце, і пры гэтым уважаць непатрэбным лічыцца ані з абставінамі, ані з агульнай апініяй.

3. Я ўжо раз сказаў і паўтараю, што далёкі ад таго, каб ставіць пад сумлеў сьвятасьць сьв. Юзафата й ягоныя заслугі перад Каталіцкай Царквой. Ніхто з праваслаўных, пазнаўшы гісторыю сьв. Юзафата, ня будзе сумлявацца ў ягоным мучаніцтве, гэраізьме й стойкасьці на пастаўленым пасту. Але паўтараю яшчэ раз, што мэтады, якімі ён паслугоўваўся ў сваім часе, каб прывесьці да вуніі беларускі народ, не згаджаліся з духам ужо ягонае эпохі на Беларусі, а тым больш нашае. Толькі й выключна ягоныя мэтады выклікаюць засьцярогу што да стаўляньня сьв. Юзафата ў прыклад. Гэтыя-ж мэтады неразлучна зьвязаныя зь ягоным імем. Трэба сказаць больш: калі-б сьв. Юзафат жыў сяньня, ён быў-бы адным зь першых, каб асудзіць сваю дзейнасьць зь перад трохсот гадоў. І гэтым ён не зрабіў-бы нічога іншага, як, будучы добрым каталіком, ішоў-бы за прыкладам, які сяньня дае Найвышэйшы Аўтарытэт Каталіцкае Царквы.

4. Дзеля спрэцызаваньня ўспомненых мэтадаў я зацытаваў ліст Льва Сапегі. Паважаны а. Сіповіч прысьвяціў дзьве трэйція свайго артыкулу доўгім крытычным разважаньням ў справе Льва Сапегі, якія аднак абсалютна не мяняюць стану рэчаў. Усім нам добра ведама, што Леў Сапега быў у першую чаргу палітыкам, і з гэтага гледзішча мы расцэньваем ягоную дзейнасьць.

Аўтар гэтых радкоў таксама, як і а. Сіповіч, чытаў выданьне Атанаса Вэлікага: «Сьв. Ёзафат, Гeромартыр» 1952, Серія II, Запіскі Ч.С.В.В. Секція III. Дакуманты Вуніцкае Царквы на Ўкраіне й Беларусі». Я чытаў і, дадам, з асаблівай увагай лісты, выменьваныя між Львом Сапегам і сьв. Юзафатам (№№ 74-75, бал. 246-264). Коратка зрэфэрую іх у гэтым артыкуле, паколькі а. Сіповіч, відаць, не зацытаваў больш, як гэта было толькі патрэбна. Калі я гэтага не зрабіў у папярэднім артыкуле, дык кіраваўся двума матывамі: папершае, лічыў, што ўспомненыя крыніцы цяжка даступныя для сярэдняга чытача «Бацькаўшчыны», падругое, лічыў, што могуць быць дрэнна інтэрпрэтаваныя чытачом, што недакладна арыентуецца ў дусе тагачаснае эпохі. Аднак а. Сіповіч змушае мяне да гэтага. Засьцерагаюся, што, цытуючы вышэй пададзеныя крыніцы, я далёкі ад таго, каб намагацца зьбіць закід «недахопу культуры беларускага інтэлігента», пастаўлены а. Сіповічам, бо лічу, што факту прачытаньня тэй ці іншай кніжкі далёка не стае, каб сьветчыць аб культуры чалавека. Хочу толькі ў меру магчымасьці быць бліжэй да тае «аб'ектыўнае гістарычнае праўды», аб якой успамінае а. Сіповіч, паколькі гэткая існуе.

Паважаны а. Сіповіч прызнае сам, што былі «перасольваньні» некаторых падуладных сьв. Юзафата. Ён прызнае, што «яны былі шкоднымі справе вуніі і ня раз распальвалі агонь нязгоды там, дзе бяз гэтага магло абыйсьціся». Ён прызнае, што ня ўсе царкоўныя прыходы «маглі быць перанятыя сьв. Юзафатам» мірна й супакойна.

Дзе-ж у лістох сьв. Юзафата мы знаходзім хоць слова наганы выканальнікам ягонае волі, гэным «сыном грому», калі можна так іх назваць біблійным імем? Наадварот, мы знаходзім у ягоным адказе на ліст Льва Сапегі нападкі на Праваслаўную Царкву. Праваслаўных ён называе «блюзьнерцамі», «схізматыкамі»; свайго праціўніка Сматрыцкага — «праклятым», «хвальшывым япіскапам», а ягоных староньнікаў лічыць «горшымі за чуму». Літургічны праваслаўны абрад мянуе «абразай Бога», а канстантынапольскага патрыярха — «опільё», што ў нашай мове менш больш значыла-б «пастух кароваў», а ня пастыр душаў. Усё гэта ў вадным і тым самым лісьце.

Але пойдзем далей. Ува ўсім гэтым для мяне важна тое, што насільле тварыла інтэгральную частку мэтадаў сьв. Юзафата. Мыляецца а. Сіповіч (нясьведама?), калі кажа, што бунтавалі супраць сьв. Юзафата людзі, якіх гэны «ня толькі не чапаў, але нат і ня ведаў». Вось што піша па сьмерці сьв. Юзафата Апостальскі Нунцый з Варшавы ў Сьвятую Кангрэгацыю Прапаганды ў лісьце з 7 сьнежня 1623 году: «Узрухі, ахвярай якіх паў Юзафат, былі выкліканы сьхізматычным сьвятаром, якога ён перад гэтым пасадзіў у турму». Зрэшты, нам ня важна, ці дэталі знаходзяцца ў лісьце

(Заканчэньне на 3-ай балоне)

Р. Склют

Званар Адраджэньня

(ВАЦЛАЎ ЛАСТОЎСКІ)

«Ідзе, праходзіць лет шмат. Званара помніць брат,
Помніць звон, а сястрыца — званіцу» —

гэтак калісь сам прызнаны Прарок нашага нацыянальнага адраджэньня — сам Янка Купала — прарақаваў Вацлаву Ластоўскаму ў прысьвячоным яму вершы «Песьня Званара». Званаром ахрысьціў Купала Ластоўскага, і вельмі трапна. Вялікім Званаром нацыянальнага адраджэньня й сяньня ўздымаецца нам гэтая постаць. Ня помніць, забыцца на такога, пэўна-ж, ня можа аніводзін брат, аніводная сястрыца ў разбуджаным тым адраджэньнем вялікім і нясьціханным руху. І мы помнім, успамінаем. Але помніць толькі зь імя, ці толькі з наслыху — гэта яшчэ вельмі мала, гэта зусім што нічога. Толькі памяць таго, што за імём стаіць, што зь імём у сьвет прынесенае — аснова запраўднае векапомнасьці.

Прыпомніць, а то й проста падаць нашым людзём усё тое, што прынесла нам імя, жыцьцё й дзейнасьць Вялікага Званара Адраджэньня Вацлава Ластоўскага і мае на мэце гэты абеглы нарыс.

I

А прыпомніць найперш даводзіцца, што Званар наш меў хрышчонае ймя Вацлава й трымаўся яго цэлае сваё жыцьцё. Пэўна-ж, і Вацлаў і Вячаслаў, і Вацюк, і Вячка — ужываньня ў нашай мове розныя славянскія формы аднаго й таго-ж славянскага ймя, запісанага ў касьцельнай лаціне ў найбольш старой, славянскай-жа лацінізаванай форме Wenceslaus (і зь яе, між іншага, перанятага й Немцамі ў форме Wenzel). З гэтых формаў «Вацлаў» — форма чэская і ня мае ў сабе нічога польскага, мала таго, яна выціснула і ў Палякоў іхную собскую форму Wiecław, дзякуючы вялікай папулярнасьці на славянскім Захадзе чэскага князя Вацлава I (926—935), які й быў кананізаваны ў сьвятыя пад гэтым імём. Пра гэта можна знайсьці аўтарытэтныя сьветчаньні ў ведамага славістага, лінгвістага, польскага якраз навучонага праф. Брыкнэра (A. Brückner: Słownik etymologiczny języka polskiego, Kraków-Warszawa 1936, 598).

Ад Чэхаў тымі-ж шляхамі форма «Вацлаў» трапіла і ў зьвязаныя з Захадам праз каталіцтва колы нашага народу ды імі й асвойталася, выціскаючы часткова больш усходнюю форму «Вячаслаў», да рэчы, нат у вагучэньні сваім прыналежную ня толькі Беларусам, але й Украінцам і Расейцам. Апошняя форма захавалася толькі ў больш зьвязаных з Усходам, праз праваслаўе, колах нашага народу, але ў гэных колах дадзенае ймя наагул мала папулярнае й даецца вельмі рэдка, тымчасам як «Вацлаў» нагэтульки папулярнае й частае ў нас імя, што часта ім завуць і рэдкіх праваслаўных, запісаных у царкоўных кнігах «Вячаславамі».

Выпадак падвойнасьці формаў імя «Вацлаў»-«Вячаслаў», пэўна-ж, не адзіночны ў нас, а ўсяго толькі партыкулярны ў цэлай катэгорыі, бо кажнае блізу ймя ўжываецца ў нашым народзе найменш у дзьвюх формах — усходняй і заходняй, часта з колькімі адменьнікамі ў кажнай зь іх, як прыкладам Іван і Ян (ды Янка), Якуб і Якаў і г. д. Пры гэтым часта заходнія і ўсходнія формы, паходжаньнем сваім зьвязаныя з праваслаўем ці каталіцтвам, у ўжываньні ўжо трацяць гэтую сувязь. Гэтак, прыкладам, каталік Луцкевіч зваў сябе Іванам, а ня Янам ці Янкам, тымчасам як праваслаўны Бялькевіч (філёлёг — «нацдэм») называў сябе Янкам, а ня Іванам. Наагул, воля носьбіта ў гэтым выпадку — адзіны мамэнт, які пастанаўляе. І таму наўдачу ці прыдзе каму ў дум перахрышчваць Янку Купалу ў Іваньку (ці Івашку) Купалу, а Якуба Коласа — у Якава Коласа (хоць у форме «Якуб» «польскага» пры жаданьні «вычуць» больш, чымся ў форме «Вацлаў»), ці Вацюка Тройцу — у Вячку Тройцу, хоць ужо Вацлава Іваноўскага, якому належаў апошні псэўдонім, былі спробы перарабляць на Вячаслава, а цяпер спробы гэтыя пашырыліся й на нашага Ластоўскага...

Бяручы агульна й прынцыпова, бадай ці ёсьць сэнс (і гонар) насьледаваць вузкалобых маскоўскіх кручкатворцаў, што калісь перараблялі для сябе ведамага асьветніка Жан Жака Русо на «Ивана Якова Руссо», а цяпер нашага вялікага Скарыну, што ня зваў сам сябе накш, як «Францыскам», упорыста «трансфармуюць» у «Георгия». Мала навучальнага і ў прыкладзе нашых блізкіх заходніх суседзяў, што вялікага мастака Італьянца Мікеля Анджэлё аж перакладаюць у Michała Anioła... Ці ня лепш было-б узяць тут за ўзор талерантнасьць культурных англамоўных нацыяў, што трымаюцца практыкі ўжываньня колькіх формаў аднаго й таго-ж імя, незалежна ад іхнага паходжаньня, а толькі згодна з народнай традыцыяй і воляй носьбітаў, як прыкладам John, Jack ці Jock для аднаго й таго-ж імя, што мае ў нас формы Ян, Іван, Янка; Jacob, James, Jeams, Jim (нашае Якуб, Якаў), Francis, і Frank (Пранціш), Charles і Carl (Кароль), Elias і Elijah (зусім падобна як у нас — Гальяш і Ільля). Maria, Marie і Mary (Марыя) і г. д. А вось для аднаго ў нас імя «Ганна» у іх аж колькі адменьнікаў: Ann, Anne, Anna, Hannah, Jane, Jean, Joan, Joanna, Johanna, Haney... Тут вам і формы грэцкага паходжаньня, і гэбрайскага, і гэрманскага, і францускага, і собскага англа-саскага... І бяды ды крыўды няма нікому, ані мове...

Дык і нам няма ніякае рацыі, ані патрэбы, ані проста права навет перахрышчваць каго-небудзь безь ягонае згоды й волі. А таму і з знанага пад імём «Вацлава» Ластоўскага рабіць нязнанага нікому «Вячаслава Ластоўскага». Пра ўсё гэта й ня варта было-б пісаць так шмат, каб ня неабдуманыя выпадкі гэткіх спробаў апошнім часам, неразважна, нажаль, падтрыманыя й рэдакцыяй газэты «Бацькаўшчына»...

*

Паводля Дварчаніна, які паклікаецца на аўтабіяграфічны ліст самога Ластоўскага, спэцыяльна надасланы для ягонай «Хрэстаматы (гл. Др. І. Дварчанін: Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры. Вільня, 1927, бал. 293), «В Ластоўскі нарадзіўся 1883 г. 20 кастрычніка ў засьценку Палесьніках, Дзісьненскага павету». Адсюль выглядае, быццам-бы быў ён малодшы на цэлы год за Янку Купалу ці Якуба Коласа, што абодва, як ведама, нарадзіліся ў вадным і тым самым 1882 годзе. Тым-жа часам кажны, хто знаў гэтых асобаў, можа сьцьвердзіць, што «на вока» Ластоўскі заўсёды выглядаў ня толькі не малодшым, але навет куды старэйшым за Купалу й Коласа, дый гэткім імі самымі й разглядаўся (у Купалавай сям'і, прыкладам, гаварылася нат часам пра яго: «наш бацька»). Праўда, усё гэта можна прыпісаць рознаму тэмпу старэньня людзёў, большаму «стажу» Ластоўскага ў нашым руху супраць стажу Купалы ці Коласа, чыста ідэйнаму, духоваму «старшынству» яго й пад. акалічнасьцям. Але магчыма, што, як гэта часта бывала й бывае ў нас, дакумэнты дзеля тых ці іншых прычынаў не замацавалі запраўднае даты нараджэньня Ластоўскага. Можна думаць нат, што й самая дата дня й месяца — 20 кастрычніка — барждэй дата хрысьцінаў, чымся нарадзінаў, успамінаючы вышлую калісь з гутаркі зацемку самога Ластоўскага, што й ён «прынёс сабе ймя», г. зн. дастаў імя таго сьвятога, у дзень якога нарадзіўся, як гэта часта бывае ў народнай практыцы, а дзень сьвятога Вацлава (і каталіцкага, і праваслаўнага Вячаслава) прыпадае ў нас на 28 верасьня, а не на 20 кастрычніка.

У кажным разе, налўная дата нараджэньня Ластоўскага ня зусім пэўная й можа быць прынятая вельмі ўмоўна, што й трэба мець наўвеце пры спраўляньні ягоных юбілеяў.

*

Затое дадзеныя пра засьцянковае, г. зн. дробна-шляхоцкае паходжаньне Ластоўскага ня выклікаюць ніякае няпэўнасьці. Можна толькі адцеміць, што сам ён не ўважаў за патрэбнае замоўчваць гэтага мамэнту, тымчасам як і ў часы «Нашае Нівы» зь ейнаю стаўкаю на «мужыка»-селяніна, і пасьля, асабліва савецкімі часамі, пэўнымі «пільнасьці да сацыяльнага паходжаньня», гэткія рэчы як мага стараліся хаваць. Таму і цяпер шмат каму зусім няведама, што бальшыня «нашаніўцаў» якраз паходзіла з гэтае-ж дробнае шляхты, у тым ліку й браты Іван ды Антон Луцкевічы і сам Янка Купала (Я. Луцэвіч), і Пашкевічанка- «Цётка», і Алесь Гарун (А. Прушынскі) ды інш. Адылі, нічога ані дзіўнога, ані благога ў гэткім паходжаньні няма і толькі нейкі «хвальшывы сорам» не дазваляе сяму-таму яшчэ й цяпер зачапляць і высьвятляць падобныя рэчы. Дык якраз высьвятліць іх поўна і да канца і найвышэйшы час, і пры тым высьвятліць як найшырэй, бо гэта справа ня толькі датычнае аднае якое-небудзь асобы (скажам, таго-ж нашага Ластоўскага), а цесна зьвязаная з усёй, казаў той, сацыяльнай біяграфіяй нашаніўскага адраджэнства.

(Далей будзе)

Наступны акт АБН-аўскай фарсы

Нутранае змаганьне ў АБН, аб якім мы шырака інфармавалі ў двух папярэдніх нашых артыкулах, кончылася пакуль што фактычным развалам гэтае арганізацыі. І гэта ня гледзячы на тое, што зь мяншыні, у якой быў апынуўся сам «неадменны» прэзыдэнт АБН сп. Яраслаў Стэцька разам з таталітарна-фашыстаўскай клікай сярод некаторых іншых нацыянальнасьцяў, шляхам супрацьстатутовых практык і прыказачнага ўжо ў нас заблоччынскага «кругу-муту», выйшла напасьледак... бальшыня!? У выніку гэтае «рэарганізацыі» АБН ужо ня толькі фактычна зьяўляецца антыдэмакратычнай таталітарнай арганізацыяй, якой быў ад даўжэйшага часу перад гэтым, але як такі і афіцыяльна аформіўся. Як гэта ўсё сталася, і мае за заданьне паінфармаваць чытачоў наш артыкул.

Калі, ня гледзячы на статутова правільныя дамаганьні склікаць паседжаньне ЦК АБН, сп. Стэцька пад усякімі прычынамі яго ня склікаў, а, будучы прыціснутым да муру, урачыста даваў слова гонару, што скліча яго ў іншым, ім названым, тэрміне, а, не зрабіўшы гэтага, у далейшым ужо выручаўся такім-жа словам гонару сваіх аднадумнікаў, бо ягонаму слову ўжо ніхто болей ня верыў,

Праўда, мы ўсе падлягаем суровым і ўсёроўна паседжаньне ня склікалася, дык, як цяпер выясьнілася, былі на гэта важныя прычыны. Перад тым, як склікаць такое паседжаньне й паставіць на парадку дня справу заіснаваўшага крызысу, трэба было перад гэтым із сваей собскай мяншыні зрабіць за ўсякую цану бальшыню. А так як такая бальшыня не магла-б паўстаць на афіцыяльным паседжаньні, бо на ім трэба было-б прытрымлівацца статуту, ранейшых пастановаў ды няпісаных, але ня менш абавязваючых арганізацыйных правілаў, дык аставалася стварыць гэтую бальшыню не на паседжаньні, але рознымі цёмнымі закуліснымі ходамі.

Для гэтай мэты была створаная ня Цэнтральным Камітэтам АБН, але самым сп. Стэцькам ці ягоным прэзыдыюмам з паслухмяных яму трох чалавек г. зв. «міравая камісія» («Шліхтунгсаўсшус»), аб якой мы пісалі апошнім разам, а якая й мела за заданьне правесьці ў АБН патрэбную «чыстку» ды дакамплетаваць яго новымі, ужо надзейнымі сябрамі, на якіх можна-б было сьмела разьлічваць. І вось, калі паводля статуту прыняцьце й выключэньне сяброў АБН праводзіцца на афіцыяльных паседжаньнях бальшынёю дзьвюх трэйціх галасоў, дык «міравая камісія» ўсю гэтую працэдуру значна ўпрасьціла. Ейныя людзі прыходзілі індывідуальна да паасобных сяброў АБН, але ня ўсіх (да тых, якія былі няпрымірліва варожыя да цяперашняй кіруючай клікі, — ня прыходзілі зусім), з гатовай пастановай аб прыняцьці новага сябры або аб выключэньні старога, і нагаварвалі гэтую пастанову падпісаць. Пасьля такіх чыста прыватных захадаў генэральны сакратар ЦК АБН др. Пакорны з групы славацкіх фашыстах др. Дурчанскага рэдагаваў канчальную пастанову аб прыняцьці або выключэньні з АБН. На гэтым уся працэдура й канчалася.

У выніку такой практыкі былі па чарзе «выключаныя» з АБН за розныя няіснуючыся правіненьні або й зусім бязь «правіненьняў», а толькі за галосную «дзейнасьць на шкоду АБН», найбольш няпрымірлівыя да дасюлешняй палітыкі й арганізацыйнай практыкі АБН наступныя групы:

1. З самага пачатку была фактычна выключаная дэлегацыя Харвацкага Нацыянальнага Камітэту ў Эўропе, рэпрэзэнтаваная др. Бучам і генэралам Айбандай. Гаворым «фактычна», бо фармальна гэтая група была пакінутая ў АБН, але толькі... бяз права голасу! Паводля статуту, кажная нацыянальнасьць у АБН мае толькі адзін голас, а калі ад дадзенае арганізацыі ўваходзіць у АБН некалькі арганізацыяў ці партыяў, дык твораць яны супольную дэлегацыю з адным голасам. Паколькі ў АБН была закулісна прынятая й фашыстаўская харвацкая група усташаўцаў «паглавніка» Антэ Павэліча, зь якою харвацкія дэмакраты ня супрацоўнічаюць і таму гэтага аднаго голасу зь ёй падзяліць не патрапяць, дык гэты голас у сілу канечнасьці мусіць перайсьці на усташаўцаў, зь якімі, як з найбольш прававерными й ідэялягічна блізкімі, цяперашняе кіраўніцтва АБН будзе лічыцца.

2. Латыская дэлегацыя на чале з мгр. Брацсам.

3. Беларуская дэлегацыя ад Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Нямеччыне.

4. Казацкая дэлегацыя на чале зь інж. Глазковам.

Адначасна з гэтым «выключэньнем» найбольш непажаданых сяброў адбывалася ў шырокім маштабе й «прыйманьне» сяброў новых. За гэты кароткі час былі такім-жа «крутам-мутам» уведзеныя ў АБН успомненыя ўжо харвацкія фашыстыя Антэ Павэліча, беларускі кандыдат у КЦАБ Мельгунова-Керэнскага, але апошнімі ня прыняты з асьцярожнасьці перад кампрамітацыяй, Радаслаў Астроўскі атамана Білого, ды аднаўлены ў сваіх «сяброўскіх правах» латыскі фашысты Бэрцінс.

У выніку такой несамавітай працэдуры «выключаньня» й «прыйманьня», няпрактыкаванай навет пры таталітарных сыстэмах, толькі самі «новапрынятыя» сябры АБН ды сп. Стэцька із сваей клікай уважаюць іх за законна прынятых. Затое кажны, не пазбаўлены пачуцьця законнасьці й прызваітасьці, ня можа ўважаць гэтыя групы за законна прынятыя, як таксама ня можа ўважаць за выключаныя тых, якія былі «выключаныя».

Спасярод тых, што таксама актыўна выступалі супраць незаконнай дзейнасьці сп. Стэцькі і ягонай палітыкі, дзеля якіхсьці прычынаў ня былі яшчэ выключаныя з АБН чэская дэлегацыя на чале з др. Пэкэльскім і мадзярская на чале зь генэралам Фаркашам. Аднак Чэхі, пабачыўшы, што сп. Стэцька завёў АБН у сьляпы завуляк, зь якога няма выхаду, самі пакінулі АБН і злажылі 1 лютага сёлета заяву аб сваім выхадзе. Мадзярская дэлегацыя яшчэ ня вырашыла справы сваіх далейшых дачыненьняў да гэтае арганізацыі. Затое яшчэ перад завастрэньнем апошняга крызысу, але з тых-жа прычынаў — нязгода з палітыкай і самавольным ламаньнем статуту сп. Стэцькам — пакінулі АБН Румыны, Паўночныя Каўкасцы, Эстонцы й Ідэль-Уральцы, а яшчэ перад гэтым ціха адсунуліся ад АБН Сэрбы, Азэрбайджанцы і Армяне.

Такім чынам АБН, як міжнацыянальная арганізацыя, задзіночваючая ў сабе нацыянальныя цэнтры паняволеных бальшавізмам народаў, як прадбачаная ў статуце, і фактычна і фармальна развалілася. Астаўся толькі няўдалы эрзац арганізацыі, у якой сабраўся цэлы букет фашыстаўскіх недабіткаў і вядучых калябарантаў зь гітлераўскім рэжымам. Із старых запраўдных сяброў АБН у ім асталіся толькі ўкраінскія бандэраўцы на чале із сп. Стэцькам, славацкія фашыстыя др. Дурчанскага, баўгарскія манархістыя на чале з др. Вельчэвам-Ільевам, туркестанская група др. Кэюм Хана і, прынамсі дагэтуль, мадзярская група ген. Фаркаша. Калі-ж дадаць да гэтага яшчэ й незаконна прынятых беларускіх

(Заканчэньне на 4-ай балоне)

Усё-ж нятрапны выбар

(Заканчэньне з 2-ой балоны)

Льва Сапегі, ці некога іншага. Важна, што ў вачох нашае эпохі сьв. Юзафат із сваімі мэтадамі зьяўляецца сам «сынам грому». Мы ня ставім пад сумлеў ягоных намераў ані тэаратычных меркаваньняў, ані тым больш ягонага сумленьня. Скажам толькі, што ягонае паступаньне й выражэньні ў дачыненьні да Праваслаўнае Царквы ўдараюць няпрыемна так праваслаўнага, як і каталіка не фанатыка. Ягонае-ж імя жыва прыводзіць на ўспамін ягоныя ўчынкі.

Мы не ганарымся мэтадамі Смятрыцкага і засуджваем без засьцярогаў гвалты над сьв. Юзафатам, але ня менш і рэакцыю польскага караля Зыгмунта, на загад якога двум галоўным віноўнікам былі абрэзаны рукі, каб пасьля іх разарваць коньмі. Каля сотні іншых былі прысуджаны на сьмерць цераз адрэзаньне галавы, і над бальшынёй зь іх прысуд быў выкананы, за выняткам тых, каму ўдалося ўцячы. Гэткія ўчынкі недапушчальныя сяньня нідзе, за выняткам успамінаных а. Сіповічам таталітарных сыстэмаў. (Варта адцеміць, што гэты конік датарноўваньня беларускай інтэлігенцыі да таталітарных ці проста бальшавіцкіх мэтадаў стаўся апошнім часам улюбленым аргумэнтам ня толькі а. Сіповіча).

5. Паважаны а. Сіповіч лічыць, што прыклады Жаны Д'Арк, сьв. Станіслава, сьв. Яна Хрызастома, сьв. Тамаша Мора дастатковыя, каб апраўдаць выбар сьв. Юзафата. Ён мыляецца. Паміж імі й сьв. Юзафатам ёсьць аснаўная розьніца. Сяньня ніхто ня сумляваецца, што пералічаныя тут сьвятыя думалі й дзеілі правільна. Яны жылі й думалі далёка наперад свае эпохі, і таму некаторыя іхныя сучасьнікі не разумелі іх. Тыя-ж самыя Ангельцы пагодзяцца з Жанай Д'Арк, што іхнае месца на іхным абтоку, а ня ў Францыі. Што-ж датычыць сьв. Юзафата, дык ён у вялікім апазьненьні ня толькі да нашае эпохі, але й свае. Якраз таму мы й знаходзім не на месцы намаганьні стаўляньня яго ў прыклад.

6. Паважаны а. Сіповіч лічыць, што я не разумею розьніцы між догмамі й канонамі. Непаразуменьне. Я сказаў, што розьніцы між намі павінны быць зьліквідаваныя. Пагаджаюся зь ім, што яны павінны быць узгодненыя з Навукай Хрыста й Ягонае Царквы, дадам — «Адзінай, Сьвятой, Саборнай і Апостольскай Царквы», як мы ўсе бяз розьніцы веравызнаньня сьпяваем у нашай супольнай маліцьве «Верую». Ня думаю, што, прыкладам, абвяшчэньне догмы аб Увазьнясеньні Сьвятой Багародзіцы можа нас падзяліць. Перад ейным абвяшчэньнем і а. Сіповіч і я верылі ў гэта. Пасьля абвяшчэньня а. Сіповіч ня мае права ня верыць, а я й надалей глыбока ў гэта веру. Каноны таксама не перашкода, бо яны, як у Праваслаўнай, так і ў Каталіцкай Царкве мяняюцца. Але я, ня будучы прафэсійна здэфармаваны, бачу магчыма больш розьніцу паміж навукай Хрыста і тых тэарэтыкаў, тэалёгаў і знатакоў канонаў, якія ўяўляюць, што яны маюць на гэта манаполь. Я перакананы, што калі мы ўсе пакінем думку падпарадкаваньня Праваслаўя Каталіцызму ці Каталіцызму Праваслаўю, а ўсе падпарадкуемся Хрысту й Ім назначанай герархіі, дык задзіночаньне будзе магчымае й больш лёгкае, чым гэта сабе ўяўляе а. Сіповіч. І толькі «сыны грому», да якіх я не хацеў-бы залічаць а. Сіповіча, утрудняюць гэтае задзіночаньне, калі ня робяць яго зусім немагчымым. Больш глыбокай запраўднай веры й менш фанатызму — і шлях да задзіночаньня адчынены.

Я лічу на гэтым, што да мяне, дыскусію закончанай. Думаю, што дастаткова ясна выказаў як сваю, так і сваіх сяброў па думцы й пяры. Калі а. Сіповіч астаецца іншай думкі, на гэта ён мае права. Паўтару яшчэ толькі за а. Сіповічам словы кс. Адама Станкевіча: «Бо што-ж можа быць для гэтага народу важнейшым, як ідэя адзінства хрысьціянскай веры ў ім, ідэя адзінства душы народнай, ідэя адзінства й суцэльнасьць беларускай нацыі й культуры?», і дадам ад сябе, што **калі ўсемагутны дазволіць гэта некалі зрэалізаваць, дык можа мы будзем заўдзячваць гэта малітвам сьв. Юзафата перад Богам, але ніколі ягоным мэтадам.**

С. Грынеў

*

АД РЭДАКЦЫІ: Даючы магчымасьць шырака выказацца на балонах нашае газэты носьбітам двух супрацьлеглых пагляда́ў (а. Ч. Сіповічу й С. Грыневу) на тэму, закранутую ў іхных артыкулах, мы кіраваліся выключна дэмакратычным прынцыпам, што прэса павінна быць у некаторай меры вольнай трыбунай для розных пагляда́ў, часамі навет супрацьлежных. Нашае-ж становішча да закранутае ў менаваных артыкулах праблемы наступнае: у эпоху запраўднага дэмакратызму й выплываючых зь яго глыбокае рэлігійнае талерантнасьці й пашанаваньня прынцыпу свабоды сумленьня, ані адкопваная зь перад трохсот год справа мэтадаў дзейнасьці сьв. Юзафата, ані прыдаваньне ёй такога войстрага значэньня зьяўляецца сяньня зусім неактуальнай, як і ня можа быць абсалютна ніякае трагэдыі для нашай нацыянальнай справы, якой служыць у першую чаргу пакліканая «Бацькаўшчына», у тым, хто якіх сьвятых будзе вызнаваць за нябесных заступнікаў беларускага народу. Гэта справа ягонага собскага пагляду, перакананьня і сумленьня. Таму ўсякую далейшую дыскусію ў гэтай справе на балонах нашае газэты спыняем і тых некалькі артыкулаў на гэтую самую тэму, што былі прысланыя ў Рэдакцыю, не надрукуем.

ВЛАСТ (ВАЦЛАЎ ЛАСТОЎСКІ)

Выбраныя творы

ЧАСЫ БЫЛІ ТРЫВОЖНЫЯ

I

Часы былі трывожныя. Увесь край — ад Усьвята да Турава, і ад Драгічына да Смаленску — жыў у напружаным чаканьні няведамага, што, як меч, вісела, але яшчэ ня ўпала на галовы стрывожаных і змораных людзей. Гэтае напружанае чаканьне няведамага гняло душу, напаўняла ўсіх палахліваю маўклівасьцю.

Загнаныя ў пушчы і крокаці сьвятары старой веры пачалі выходзіць у сёлы і гарады. Словы іх былі горкія, а варожбы грозныя. Як крукі, яны каркалі аб маючых настаць для народу Крывічоў доўгіх сталецьцях пад'ярэмнага жыцьця:

«Воля ваша будзе сьцерта, як зярно ў жорнах, верай новай і разьвеецца, як порсьць дарожная.»

«Слава ваша забудзецца, а імя вашае будзе імем пагарджаных і паярэмленых».

«Нашчадкі вашыя адвернуцца ад крыві сваей, і магілы вашыя зьневажаць будуць».

«Плады зямлі вашай, кроў і пот вашы возьмуць чужынцы, і вы іх багоміць будзеце».

«Жоны і дочкі вашыя стануць паслужніцамі ў тых, каторыя вамі валадаць будуць».

«Перад рабамі сваімі пахінеце каркі і зьнізіце аблічча сваё ў пакорлівасьці».

«Змоўкнуць вечныя вечавыя званы ў гарадох і песьні свабоды ў сёлах».

«І перапоўняцца воды сьлязамі вашымі, паветра стогнамі, а зямля крывёй вашай».

«І загінеце з аблічча зямлі, калі не ачуняеце і ня скажыце ў сабе: зямля наша — дом наш, яна — магіла прашчураў і калыбка будучых пакаленьняў нашых!».

II

Пераадзеўшыся ў сялянскі кажух і насунуўшы глыбока на чало калматую шапку, многа разоў ужо слухаў князь гэтых прамоў, зьмяшаўшыся ў соймішчы. І кажны раз прамовы гэтыя глыбака парушалі яго.

Сьвятары старой веры вымагалі павароту да даўнай веры і выгнаньня з краю прапаведнікаў хрысьціянства, якія трымаліся ў гарадох пад княжай апекай. Па вёсках-жа, раськінутых паміж глухіх пушчаў, старая вера яшчэ ў поўні панавала.

— Ды што па вёсках?! — думаў у мысьлях сваіх князь. — У жаночых сьвятліцах маіх харомаў стаіць стод Пяруна побач з крыжам... Я сам малюся агню і Богу!..

— Але замяшаньне ў народзе шырыцца, і трэба ўчыніць канец гэтаму, — разважаў далей князь. — Або Русы і Грэкі з навучонаю хітрасьцю ды вайна супраць уласнага народу, або з народам — супраць чужынцаў!?

— Не, гордыя Крывічы не пахіляць каркаў перад ненавіснымі Русамі і Грэкамі, якія пазбаўляюць нас волі! Клікнем на помач Ятвягаў, Латгалу, Жамойдзь, — памерымся яшчэ з Русамі!..

III

Да князя ў харомы прыйшоў біскуп. Ён апавядаў аб усеабыймаючай любові:

— «Цяжка жыцьцё чалавечае на зямлі, — казаў ён, — і няма патолі нікому. Сьвет дагэтуль тонуў у цемры нязнаньня... Чалавек чалавеку воўкам быў, бо не на любові, а на помсьце і ненавісьці будавалася жыцьцё людзкое. Хрыстос навучае нас за зло ня злом, а дабром адплату чыніці, палюбіць бліжняга свайго, як самога сябе... Крыжом трэба прасьвяціць бедны народ гэты, а з крыжом разам увойдзе ў душы людзей, у гарады і сёлы, у краіны, плямёны і народы ўсёабыймаючая, усёдаруючая любоў. І калі ўсе народы і плямёны прыймуць Хрыста, між імі запануе любоў: ня будзе бедных і паніжаных, бяздольных і пакрыўджаных, ня будзе злосьці і помсты, вайны і забойства. Царства Божае запануе між людзей на зямлі...

— Старая вера, — думаў князь слухаючы біскупа, — не дае ўсёагартаючай любові... А калі-б запанавала любоў між людзьмі, настаў-бы спакой і шчасьце.

— Дык, хай-жа будуць людзі братамі, хай палюбяць бліжніх сваіх!..

І сьхіліў князь чало перад уладыкай, кажучы:

— Багаслаўі, ойча, ісьці з Хрыстом у народ!

IV

Часы былі трывожныя. Дружыны Русаў абселі гарады і сёлы. Мячом церабілі шлях новай веры ў народ, і купалі яго ў яго ўласнай крыві. Руя і парубства шырыліся пад засьцю крыжа. Спуджаны народ палыханьнем зарніц гарэўшых вёсак уцякаў у недаступныя дзікія пушчы, творачы брацтвы «лютых», якія кляліся да апошняй кроплі крыві ў жылах бараніць свае веры. Зь імі былі сьвятары старой веры, з князем — Русы і Грэкі, прагавітыя ўлады і багацьцяў.

Часы былі трывожныя...

1924 г.

ВЕКАВЕЧНАЯ МЯЖА

Легенда

Жыў калісь у нашай зямлі князь Радар, які сьпярша кавалём быў, а пасьля-ж яго выбралі ў князі. А ў ляцкай старане жыў кароль Лях, у якога быў зьмей Крагавей. Панадзіўся зьмей-Крагавей у нашу старану хадзіць; прыдзе: людзей паядае, а што ня зьесьць — пабівае. Думаў-думаў Радар, што рабіць? І пачаў ён лямех каваць ды дубы ламаць: задумаў грамадную саху зрабіць. Кажны лямех па пяцьсот пудоў, а паліца са старога дубу, а вобжы з найстарэйшых сасон, якія былі ў пушчы. Зрабіўшы саху, занёс Радар у поле, палажыў яе пад лесам, а сам — давай камяні цягаць ды вежу мураваць. Замураваўся ў каменнай вежы, запёрся за трое зялезных дзьвярэй, а дружыну схаваў пры сасе. Прыбягае зьмей, а Радар яму кажа:

— Стой, зьмей, не чапай людзей, а вось, калі ты пралізьнеш гэтых трое дзьвярэй, то я сам табе на язык сяду і ты мяне зьясі, тады рабі што хочаш у маей старане.

— Добра, — кажа зьмей.

І, ён раз лізнуў, другі раз лізнуў і пралізаў трое дзьвярэй. Тады Радар — цяпель! ды за язык яго кляшчамі, ды давай гвазьдзіць яго па галаве стопудовым молатам, а дружына чым барджэй упрагаць зьмея ў саху.

Зьмей вярцеўся, круціўся, а ўрэшце скарыўся.

— Давай, кажа, — будзем мірыцца!?

— Добра! — кажа Радар, — давай мірыцца! А каб нам на заўсёды ведаць, дзе чыё, то валачы саху, правядзем граніцу.

І, вось, гаралі яны лес, гаралі луг, гаралі поле і дагараліся да вялікай ракі; тут Радар крыкнуў зьмею, кіруючы яго ў ваду:

— Гайда, бух! — знача, каб ён скочыў у раку.

Зьмей скочыў з прыгорка, ледзь не ўтапіўся, але сахі пазбыўся; яна сарвалася з хамута і станула рагачамі ўверх. Рад зьмей, што жыў застаўся, паліць не азіраючыся аж дамоў, у нару пад гарой, дзе жыў князь Лях. Як убачыў свайго князя зьмей, то, яшчэ ў страху тым, здалёк крычыць яму:

— Помні, Ляша, па Бух наша! — і як толькі дапаў свае нары, то і апрогся.

З гэных часоў на векі-вечныя тая разора, якую правалі Бухам ці Бугам, сталася граніцай паміж нашым і ляшскім краем. А вежа, якую будаваў тады Радар, і дагэтуль стаіць у мясцовасьці Камянцом званай. Доўга і тыя зялезныя лемяхі тырчэлі з ракі, і, цяпер, кажуць, ляжаць там-жа на дне.

1917

АД РЭДАКЦЫІ: Як мы ў свой час адзначалі, у мінулым годзе прыпадала 70-ая гадавіна ад дня нараджэньня замучанага бальшавікамі заслужанага беларускага нацыянальнага дзеяча, навукоўца і пісьменьніка — Вацлава Ластоўскага (Власта). У сувязі з гэтым пачынаем на нашых балонах перадрук тых ягоных мастацкіх твораў, раськінутых па розных часапісах, якія можна было расшукаць у бібліятэках заходніх краінаў, пераважна ЗША. Творы гэтыя пазьней будуць выдадзеныя асобнай кніжкай.

БАЛОНКІ МІНУЛАГА

Мастак І. Рэпін на Беларусі

Прырода Беларусі, народ беларускі, ягонае творчасьць пакінулі свае сьляды ў жыцьці й дзейнасьці многіх прадстаўнікоў мастацтва самых розных краінаў. Можна сказаць, што ня было яшчэ ніводнага зь іх, хто так ці інакш ды не захапляўся беларускімі тэмамі. Адным з цікавых фактаў сувязі мастака з прыгожасьцю Беларусі зьяўляюцца балонкі жыцьцяпісу сусьветна-вядомага мастака-маляра Ільлі Рэпіна (1848-1930), Украінца паводля паходжаньня (з Чугуеўшчыны).

Пасьля пэрыяду напружнай творчай працы, удалага завяршэньня малюнку «Запарожцы» і атрымаўшы за яго грошай, І. Рэпін пажадаў зрабіць сабе собскае месца для адпачынку і працы. Пошукі ягоныя спыніліся на маёнтку Здраўнева на Віцебшчыне. Гэта была вельмі прыгожая й маляўнічая мясцовасьць. Маёнтак ляжаў над Заходняй Дзьвіной каля парогу «Закладзень». Сюды Рэпін прыехаў у 1891 годзе. Вось ягоныя ўражаньні:

«Я купіў пад Віцебскам маёнтак, вельмі сымпатычнае месца Здраўнева» (зь ліста да Трэцьцякова). «... Купіў, — і ў захапленьні — найпрыгажэйшая мясцовасьць...» «Цяпер усе мае думкі тут» (зь ліста да Тарханава). «У мяне кіпіць жыватворчая праца. Тут так хораша, здарова, прыметыўна. І надвор'е стаіць цудоўнае: салодкае паветра, жыватворна-запаляючая вада ў Дзьвіне, смачныя фрукты і зеляніна... Месяц залівае палі, эфэктоўныя да фантастычнасьці робіць лясы, бліскучыя і іскрыстыя дыямэнтамі на парогах ракі» (зь ліста да Вяроўкінай).

Тут Рэпін меў на думцы правесьці ўсё сваё жыцьцё (яму ў гэты час было 42 гады). Умацоўвае берагі ракі, перабудоўвае дом, робіць вышку-майстэрню, усё паводля свайго густу. Ён тут хацеў ладзіць навет зьезды знаёмых мастакоў дзеля супольнае працы. Рэпін гэтак палюбіў Здраўнева, што, жартуючы, называў ягоныя мясьціны гістарычнымі іменамі. Былі тут свае «Монбляны», «Ай Пэтры», «Кратэр Вэзувія» і г. д. Сюды мроіў ён схавацца ў час, калі прыдзе разлад у мастацтва, тут шукаў і вечнага супакою. Аднойчы, гуляючы на беразе Дзьвіны, Рэпін паказаў на яму, што была вылажана каменьнем, і зацеміў, што хацеў-бы, каб яго тут пахавалі (з успамінаў Жыркевіча). Рэпін, што лічыў сябе запраўдным сынам зямлі, у Здраўневе асабліва адчуваў гэтую арганічную сувязь зь зямлёю. Ён любіў наглядаць і ўдзельнічаць сам у палявых працах. Беларускія сяляне зьдзіўлялі яго сваімі нутранымі якасьцямі. Бачучы іх падчас жніва, у быце, Рэпін прыходзіў да высновы, што яны адчуваюць больш інтэлігентнага чалавека, што яны значна шчырэйшыя, што выключна хораша адносяцца да сваей сям'і. «У гэтых мудрацоў, што гавораць і ўзгадоўваюць сваіх дзяцей на незразумелай нам мове, я навучыўся ненавідзець усіх жабракоў і папрашаек» (зь ліста да Вяроўкінай).

Сяляне плацілі Рэпіну ўзаемнай любоўю й цешыліся ягонымі радасьцямі. Цікава, што ня толькі ён сам, але і ягоныя дзеці заразіліся водырам беларускіх палёў і народнаю беларускаю натураю. Дачка Рэпіна Надзея зусім «амужычылася», хадзіла ў вопратцы сялянскага хлопца, босая, у вялікім саламяным капялюшы, аблазіла із стрэльбаю ўсе здраўнеўскія мясьціны, навучылася добра гаварыць пабеларуску. Сяляне клікалі яе «паныч» і ёй гэта вельмі падабалася. Сын Рэпіна Юры настолькі захапіўся сваім жыцьцём у Здраўневе, што, калі прыходзіў яму час выяжджаць, ён гараваў і ліў сьлёзы. Аб усім гэтым Рэпін сам з радасьцю і задаваленьнем пісаў да сваіх гарадзкіх прыяцеляў (у лісьце да Т. Таўстой).

Сюды-ж, у Здраўнева, прыехаў і стары бацька Рэпіна (ён дажыў да 90 год), і тут правёў апошнія гады свайго жыцьця і тут-жа, на могілках слабады Вярхоўе, быў і пахаваны (у 1894 г.).

На творчасьць Рэпіна ўлюбленае Здраўнева, звычайна, не магло не аказаць свайго ўплыву. Калі Рэпін часта сядзеў на беразе Дзьвіны, дзе бурлакі цягнулі баржы, у яго зарадзілася думка намаляваць яшчэ адных «Бурлакоў» (ведамы малюнак Рэпіна «Бурлакі» быў ужо тады агульна знаны). Думка гэтая засталася нязьдзейсьненая, затое з пад пэндзля мастака выйшаў выдатны эськіз «Беларус» (у 1896 г.), якім можа ганарыцца й нашае беларускае малярства. «Беларус» панёс шырока ў сьвет тып нашага селяніна і з вонкавага і нутранага выгляду.

Непасрэдна беларускаю тэматыкаю пранікнутыя наступныя малюнкі Рэпіна: апрача «Беларуса», «На Заходняй Дзьвіне», «Усход сонца над Дзьвіною» «Парог Закладзень», «Стары курган», «Асенні букет» (партрэт дачкі Рэпіна Веры на фоне васеньняй беларускай прыроды), «Паляўнічы» (вельмі яскравы партрэт другое дачкі Рэпіна Надзеі ў вопратцы беларускага хлопца). Некаторымі мамэнтамі сюды належыць і таленавіты, ведамы малюнак «Дуэль» (ад яго плакаў усхваляваны і ўзрушаны Леў Таўстой), тэмаю для якога паслужыла справа Віленскага акругавага суду.

У вясковай царкве блізка Здраўнева Рэпін собскаю рукою намаляваў два абразы: Божае Маці і Хрыста.

У 1893 г. Рэпін наведаў старую беларускую сталіцу Вільню. Там жыў адзін з блізкіх прыяцеляў Рэпіна — А. Жыркевіч, беларус віляніч, паэта й белетрысты, што на працягу 15 год (1887-1902) запісваў свае сустрэчы і гутаркі з Рэпіным і вёў зь ім перапіску. Жыркевіч вадзіў Рэпіна па Вільні, паказваў яму лепшыя вуліцы, прадмесьці і Замкавую Гару. Сам горад і прасторы, што адкрываліся з Замкавае Гары, прывялі Рэпіна ў такое захапленьне, што ён ня мог адарвацца ад іх. Ён адразу стаў марыць аб малюнку, які хацеў-бы намаляваць, але некалькі разоў паўтараў: «Гэта цяжка, як гэта цяжка!» (з успамінаў Жыркевіча). З царкоўнае віленскае архітэктуры яму асабліва падабалася Пятніцкая царква, срогa вытрыманая ў бізантыйскім стылі, а таксама Мікалаеўская царква. У Духавым манастыры пакінулі на ім уражаньне малюнкі сьвятых над уваходам у пячэрку.

Рэпіну ня суджана было назаўсёды застацца ў улюбленым яму беларускім маёнтку. Празь 9 год (у 1900 г.) ягоныя сувязі зь Беларусяй губляюцца.

Аднаму з беларускіх пісьменьнікаў (Ю. Віцьбічу) пашчасьціла неўзабаве перад другой сусьветнай вайной пабываць у Здраўневе. Там ён знайшоў толькі падмурак дому Рэпіна ды адзін з пасаджаных ім дубоў. Жыў яшчэ там і той, стары ўжо Беларус, які стаўся натурай для эцюду «Беларус», на магілках у слабадзе Вярхоўе асталася і магілка бацькі Рэпіна — Яхіма, якая была ўжо занядбаная.

У савецкія часы ў Менскай мастацкай галярэі яшчэ быў захаваўся толькі адзін Рэпінскі партрэт (мастака Левіцкага), але й ён зьнік у часе нямецкае акупацыі.

М. Куліковіч

У Лювэне, вакол каляднае ялінкі

Адсьвяткавалі свае Каляды як найбольшай грамадой! Нехай прыяжджаюць — зь Льежу, зь Лімбургшчыны, з Шарлеруа, адусюль. Чым больш — тым лепш, тым бадзёрай. Супольным высілкам думак лягчэй прыпамінаць, цясьнейшай сям'ёй цяжэй забывацца... І прыехала шмат: з вугляпальняў, з хвабрыкаў, з мазолістымі цьвёрдымі рукамі. У студэнцкім доме, на ўсіх трох паверхах, весела заварушылася мітусьлівая дзяцюрня.

Адслужылі вячэрню. Дома таксама недзе маці ці сястра памаліліся ціха ў куце перад абразамі, а за сталом пакінулі вольнае месца для тых, што ўжо столькі год не вяртаюцца...

Селі за сталы: старэйшыя, маладзейшыя й найменшыя. Беларускія Каляды ў Бэльгіі. На дварэ крыху сьцюдзёнавата, толькі ні сьнегу на вуліцы, ні ягонага поскрыпу пад нагамі. У залі шчодрыя сталы з рознымі патравамі, але бадай без найгалаўнейшага ў сваім багатым прыборы — бяз пахкага беларускага сена пад белымі абрусамі. А цікава было-б паваражыць і выцягнуць з пад абруса сухенькую травінку... Страва хоць і з бэльгійскага караня, але ўсё-ж беларуская. Сакрэт гэтае мэтамарфозы ў Міколы, і ён добра валодае ім. Закончылі, як заўсёды, куцьцёй, прыгаварваючы: «Расістае, каласістае!»

На ялінцы загарэліся сьвечкі. Прыйшоў Дзед Мароз. Дакладна, як наш, беларускі — зь белай барадой, зь кіем ды з торбай падаркаў. Стары прыяцель беларускіх дзетак. А гэтых цэлы дзесятак узіраўся на яго цікавымі вачыма, прыпамінаючы ў памяці вершыкі, што мелі сказаць пры ялінцы. Віця зь іх найсьмялейшы. Ён адразу пазнаў свайго прыяцеля ў Дзеду Марозе. Ды гэты-ж і сам кажа, што зь Беларусі прыйшоў. Віця даўно ўжо й вершыкаў нарыхтаваў на гэтую чаканую сустрэчу. Так, простых звычайных вершыкаў, і сказаў іх так, як ня здарылася сказаць ніякім артыстам на ніводнай сцэне і ў ніводным тэатры. І таму ад іх нейкае дзіўнае пачуцьцё ўсхваляваньня сьціснула зо горла... Пасьля сьпявалі песьні: хлапцы свае, жанкі свае — прыгожым, даўно ўжо нячутым, і таму такім прыемным, жывым народным тэмбрам. З боку стаяў фонограф, зафіксоўваючы й вершы, і песьні на ленту. Вакол прымадыгоўваўся Мікола із сваім апаратам і пстрыкаў час ад часу лямпай.

І вечар прайшоў: пасьвяточнаму, урачыста, супакойна. Сьвяты Вечар мінуў тут у Бэльгіі, пакідаючы па сабе яшчэ адзін зьвяз, што мацней трымаецца нас да нашых западных беларускіх калядных вечароў.

А Вялікдзень таксама варта было-б адсьвяткаваць супольна.

Я. З.

АД РЭДАКЦЫІ: «Бацькаўшчына» зь вялікім задаваленьнем зьмяшчае на сваіх балонах карэспандэнцыі зь беларускага жыцьця ўва ўсіх кутках вольнага сьвету, куды закінула доля нашых суродзічаў, разумеючы, што карэспандэнцыі такія — гэта найлепшы лучнік між намі ўсімі, расьцярушанымі па шырокім сьвеце. Нажаль, некаторыя карэспандэнцыі высылаюцца іхнымі аўтарамі зь вялікім спазьненьнем, а карэспандэнцыя вышэй зьмешчаная пабіла ўвесь рэкорд. Мы яе атрымалі толькі ў мінулым тыдні, калі ўжо менш асталося часу да Вялікадня, чым прайшло ад Каляд. У далейшым такіх карэспандэнцыяў зьмяшчаць ня будзем. Гэтую-ж зьмяшчаем толькі таму, што яна ў некаторай меры можа быць узорам, як наагул пісаць падобныя карэспандэнцыі.

Не па адрысу,,.

(ЗАМЕСТ ФЭЛЬЕТОНУ)

Паміж расейскай сьвецкай эміграцыяй і духоўнай няма ніякай згоды ў паглядах на падзеі, якія адбыліся ў былой царскай Расеі трыццаць сем год таму назад. Першыя сьцьвярджаюць, што Расея ня была ніякай турмой, а зусім вольненькай, навет вальнейшай, чымся ўся дэмакратычная Эўропа, краінай, і толькі злыя й хітрыя Немцы пасадзілі ў вагон Леніна й Ко і пад плёмбай скіравалі іх у гэтую «цудоўную», поўную ўсемажлівых здабыткаў для ўсіх яе народаў, краіну рабіць рэвалюцыю, аб чым я ўжо некалі зазначыў. Я люблю капацца ў глыбінях рэчаў, часам навет і брудных, і магу сказаць, што лёгіка тут, праўда, нейкая ёсьць, калі прыняць пад увагу, што ў крытычныя мамэнты і ад аднаго чалавека (а тут навет і не адзін Ленін, а «іншчэ і Ко!) залежыць шмат. Але, калі ўжо капацца глыбей, дык гэтая самая лёгіка кажа: чаму Расейцы не адаслалі Леніна і Ко, у гэным самым вагоне, назад у галодную й нявольную Нямеччыну, каб ён. ці яны там зрабілі тую-ж бальшавіцкую рэвалюцыю?!

Некаторыя-ж праваслаўныя айцы (тыя, што ня рэлігіяй, але палітыкай займаюцца) сьцьвярджаюць, што ўва ўсім вінаваты... адвечны вораг праваслаўя і Расеі — Ватыкан: ён заслаў у 1918 годзе ў Расею тысячы «шпіёнаў»-ксяндзоў, каб яны зрабілі там гэтую рэвалюцыю. Ватыкан у цэлым сьвеце, у тым ліку і ў СССР, утрымлівае мільёны «сэпаратыстых», каб яны падзялілі на кавалкі «Расею».

Перада мною часапіс «Белая Русь». У ім, праўда, ня зусім выразна сказана, хто гэты часапіс выдае, рэдагуе і дзе рэдакцыя зьмяшчаецца; на вокладцы зазначана, што гэта ворган нейкага «нацыянальна-вызвольнага камітэту». Але, пераглядаючы гэты часапіс, зусім лёгка згадацца, куды ніці вядуць.

Нумар 10. На вокладцы зь левага боку двухгаловы арол пад каронай цароў, у кіпцюрох левай нагі гэтага «страшнага птаха» — што вы думаеце? — глёбус нашай зямлі, у кіпцюрох правай — патрыяршы жэзл... (На мой пагляд, судзячы паводля зьместу часапісу, можна было-б карону сьмела замяніць «будзёнаўкай», а замест жэзла даць серп і молат). Ёсьць і яшчэ досыць сымбалічныя малюнкі, але з за недахопу месца ў газэце ня будзем іх спыняцца...

Хачу зрабіць заўвагу, што без ахвоты я ўзяўся за перагляд гэтага «часапісу» — хай выбачаць мне «сьвятыя айцы»! Зацікавіла мяне на гэта заўвага нейкага М. Залескага, што: «сьвященнослужитель и архирей — духоўны врач, которому иногда следует, засучив рукава, сделать сложнейшие операцыи в **утробе человека и приходе»**. Прызнаю, што «священнослужитель» (духовы лекар) таксама чалавек з «утробай». Што ён чалавек. на гэтую думку мяне навяла другая заўвага, самога прадстаўніцтва «Белая Русь». У артыкуле «Як арганізаваць прыход праваслаўнай расейскай зарубежнай царквы» (г. зн. тэй, якая вызнае за свайго патрыярха бальшавіцкага стаўленіка Аляксея) яно кажа: «Ня кідайце нічога недаробленым! Калі і ня будзе адразу **плёнаў**... дык ня падайце ў роспач, а зь яшчэ большай энэргіяй і цярпеньнем працуйце і... вырастуць плёны і першы плён будзе ваш!»

Што-ж гэта за шляхотная такая праца, да якой заклікае часапіс?

У артыкуле «Нашыя пажаданьні праваслаўнай Русі» рэдакцыя растлумачвае: «Неабходна ў часапісе («Белая Русь») завесьці аддзел: што задумляюць і робяць рэнэгаты праваслаўя» (г. зн. усе тыя, хто ня хоча прызнаць над сабой улады маскоўскага патрыярха Аляксея, ну, зразумела, і беларускія аўтакефалістыя). «Чаму выракліся маткі царквы Расейскай» (Маскоўска-бальшавіцкай)? Далей часапіс «Белая Русь» навучае: «У дачыненьні да царквы пад уладай бальшавікоў трэба быць **асьцярожнымі. Ні ў якім выпадку ня трэба рабіць вострых нападаў!..** Гэта грэх! Гэтага ня бачаць толькі сьляпыя, хто нясьведама паўтарае выдумкі ворагаў праваслаўя, мроючы на **духовай пустэчы расейскай душы** адрадзіць вуніяцтва, **ваяўнічы каталіцызм**...» А хто адлучыўся ад гэтае царквы, «таго чакае вечна гіенскі агонь».

Але, гэта справа самых Расейцаў, якая царква ў гэты мамэнт больш за ўсё ім патрэбная. Перайду лепей да пастаўленай тэмы. У артыкуле нейкага А. Чаромхіна «Карэньне сэпаратызму і змаганьне зь ім» (значыцца, заданьне царквы на рэлігійныя справы, а змаганьне з сэпаратызмам?!) піша: «**ганарысты каталіцкі Рым**, таксама (як і нямецкі і аўстрыяцкі генэральны штабы) **імкнецца зьнішчыць праўдзівую праваслаўную веру** і таму не шкадуе ні сяродкаў ні намаганьняў на прапаганду сэпаратызму... У сваім **шаленстве** яны хочуць падставіць свой лоб пад расейскі молат... (Серп — апушчаны, бо было-б занадта выразна! — Рэд.). Трэба растлумачваць сваім братом польскі імпэрыялізм і варяўнічы каталіцызм...»

Але, гэта яшчэ кветкі, ягадкі — у зацемках карэспандэнтаў, якіх, як відаць, часапіс «Белая Русь» мае па ўсім сьвеце. Вось некаторыя зь іх:

«Лемго, Нямеччына, Брыт. Зона. У ваапошні час у Нямеччыну стала прыяжджаць шмат сьвятароў з рымскай сэмінарыі. Яны служаць у каталіцкіх касьцёлах абедню **на славянскай мове і вядуць вялізарную прапаганду на карысьць сьвятога айца** (папы) Рыму».

«Ольдэнбург, Ням. Прыяжджалі грэкакаталіцкія сьвятары. Зайшлі да аднае дамы й перадалі падачку 5 марак і папскую літаратуру. Потым пайшлі да мясцовага самасьвята, служылі там і перадалі таксама. Пры нашай царкве ёсьць камітэт, які атрымлівае аднекуль пасылкі, але дзеліць іх цішком паміж сабой» (Якога яшчэ сьвятацтва ад рэлігійнага часапісу патрэба?!).

«Штэтэнгофэн, Ням. Выходзіць газэта «Русская Идея» на грошы Ватыкану, **якая прапагуе каталіцызм.** У Мюнхэне ёсьць вуніяцкая царква, дзе раздаюць усякую матарыяльную дапамогу праваслаўным, **купляючы іхныя душы.** Навет школа ёсьць будучых місіянэраў-каталікоў у Расеі...»

Але досыць! Адсталасьць страшная рэч! Чорная расейская сотня выйшла з адсталых пластоў. Адсталыя элемэнты ганяліся за «ведзьмамі» ў сераднявеччы і спалілі на кастры Яна Гуса. Гэтыя-ж элемэнты, падцкоўваныя звонку, рабілі замуты і на нашай бацькаўшчыне, замучыўшы ў XVII ст. сьв. Юзафата Кунцэвіча. Але тут, як відаць, ня толькі адсталасьць! Падобную-ж прапаганду, як усім ведама, вядзе супраць Ватыкану і супраць «сэпаратыстых» і бальшавізм. Аднаўленьне царквы ў СССР на загад Сталіна ёсьць ня што іншае, як толькі тактычны крок з гэтай мэтай.

У артыкуле «Ганебныя справы Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня» рэдакцыя «Белай Русі» жаліцца, што «на падтрымку праф. Багатырчука выдаткавана 30.000 даляраў», а ім «ніхто ня хоча даць і ламанага граша». Мінаючы справу, ці атрымаў Багатырчук 30.000 даляраў ці не, я думаю, што не па адрасу зьвярталіся: там, у чырвонай Маскве маглі-б ацаніць заслугі і падкінуць якую тысячу...

Рэдакцыя «Белай Русі» заклікае слаць ахвяры на адрас: Archibishop Vitali, Holy Trinty Monastery, Jordan Ville, N. Y.

Туды і вядуць ніці!..

Доктар, прафэсар, інжынер
Казік Апенька

Наступны акт АБН-аўскай фарсы

(Заканчэньне з 3-яй балоны)

зарубежнікаў Астроўскага, харвацкіх фашыстых Антэ Павэліча ды казацкага «атамана» Білога, дык букет будзе аж надта поўны.

І вось, пасьля такога «ўкамплектаваньня АБН, сп. Стэцка, чуючыся ўжо моцна ў сваім прэзыдэнцкім крэсьле, і склікаў даўно абяцанае паседжаньне ЦК АБН на панадзелак 25 студзеня сёлета. Але й тут не абыйшлося без камічнае інтэрмэдыі. Новы «сябра» АБН Р. Астроўскі, ня могучы асабіста прыбыць на гэтае паседжаньне ды ня маючы абсалютна нікога з сваіх людзей у Мюнхэне, зьвярнуўся пісьмова да сп. Сягея Гоха («чем чорт не шутит!») з просьбай рэпрэзэнтаваць яго на гэтым паседжаньні й прыслаў на гэта сваё ўпаўнаважаньне. Але, відаць, забыўся, што той-жа сп. Гох узначальваў дагэтуль у АБН беларускую дэлегацыю ад Беларускага Нацыянальнага Камітэту, цяпер «выключаную». Такім чынам гэтае «гістарычнае» паседжаньне «абноўленага» АБН так і адбылося бязь «беларускага» прадстаўніцтва. Даведваемся, што сп. Стэцька праводзіць цяпер зьмену статуту АБН, які санкцыянаваў-бы, хоць і заднім чыслом, незаконыя практыкі пры прыйманьні й выключаньні сяброў АБН.

Няма таго дрэннага, што-бы ня выйшла на добрае — гаворыць старая беларуская прыказка. Гэтак і з АБН. Хаця й не ўдалося здэмакратызаваць і аздаравіць згангрэнаваных дачыненьняў унутры АБН з прычыны ўкраінскіх бандэраўцаў і іхнага прадстаўніка сп. Стэцькі, дык у кожным выпадку той стан, які заіснаваў цяпер, ёсьць куды лепшы за папярэдні. Раней у АБН уваходзілі ў бальшыні сваей дэмакратычныя арганізацыі, але агульны тон дзейнасьці гэтай арганізацыі надавала ейная фашыстаўская мяншыня. Але ўжо сама прысутнасьць у АБН дэмакратычных арганізацыяў навонкі стварала ўражаньне, што АБН усё-ж такі ня ёсьць антыдэмакратычнай арганізацыяй, іншыя-ж заглядаліся наадварот. Расшыфроўваючы дзейнасьць АБН, як фашыстоўскую й антыдэмакратычную, яны западозрывалі ў антыдэмакратычных тэндэнцыях і тыя ўзапраўды дэмакратычныя арганізацыі, што былі зьвязаныя з АБН. Гэта ўносіла шмат няяснасьці й некаторы хаос у дачыненьні між палітычнымі дзейнікамі ганяволеных народаў і заходнім дэмакратычным сьветам. Сяньня сытуацыя выяснілася. Сяньня АБН проста дэманстрацыйна стаўся адкрытай антыдэмакратычнай і антыамэрыканскай таталітарна-фашыстаўскай арганізацыяй і гэтым самым выключыў сябе з радоў антыбальшавіцкага дэмакратычнага фронту нерасейскіх народаў, паняволеных бальшавізмам. А такое выкляраваньне сытуацыі трэба ўважаць за зьявішча карыснае.

Р. С.

P. S. Астаецца яшчэ адцеміць, што 8 лютага сёлета нямецкая штодзенная прэса й нямецкае радыё ў Мюнхэне, Штуттгарце і Франкфурце падалі весткі, што з 20 нацыянальных групаў, якія тварылі АБН, бальшыня зь іх выступіла цяпер з АБН з прычынаў, якія прыводзяцца ў вышэйзьмешчаным артыкуле. Значыцца й афіцыйныя ворганы нямецкае інфармацыі пацьвердзілі факт развалу АБН.

ШЛЮБ БЕЛАРУСА Ў БРАДФОРДЗЕ

У нядзелю 31 студзеня сёлета ў Брадфордзе (Ангельшчына) адбыўся шлюб сп. сп. Янкі Калбасы й Мэвіс Інглесон. Абрад шлюбу выканаў сьвятар Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы а. Аляксандар.

Пасьля шлюбу адбыўся сябroўскі банкет, у часе якога жыхары Беларускага Дому ў Брадфордзе жадалі маладой пары здароўя, радасьці, шчасьця й доўгага жыцьця ў надзеі на паварот у нашую слаўную й вольную Беларусь.

Сп. Янку Калбасе, які зьяўляецца актыўным беларускім працаўніком у Брадфордзе й карэспандэнтам нашае газэты, а таксама ягонай таварыцкай жыцьця жадае ўсяго найлепшага й Рэдакцыя «Бацькаўшчыны».

ПАПРАЎКА

У вершы Натальлі Арсеньневай «Зарана», надрукаваным у пазапшым «Літаратурным дадатку» да «Бацькаўшчыны» № 4-5, закралася прыкрая карэктарская абмылка. Надрукавана: «**пылькнік, як дажджом прысыпле цела, безьліч посаў сініх у зоры разатчэ наш дом**», а павінна быць: «**пылькнік, як дажджом прысыпле цела, безьліч ночаў сініх у зоры разатчэ наш дом**».

АД РЭДАКЦЫІ

Наступны нумар «Бацькаўшчыны» выйдзе падвойным зь літаратурным дадаткам за 28 лютага 1954 г.

ЦЭННЫЯ ПРЭМІІ ГАДАВЫМ ПАДПІШЧЫКАМ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Усе падпішчыкі «Бацькаўшчыны», якія прышлюць на яе падпіску за цэлы год згары, могуць атрымаць прэмію ў форме беларускіх кніжак паводля свайго выбару на суму 2,5 даляраў, выдадзеных Выдавецтвам «Бацькаўшчыны».

Старайцеся скарыстаць з такой рэдкай нагоды і мець задарма пару добрых беларускіх кніжак.

ШУКАЮЦЬ

Сына Івана і дачок Юльку, Тэклю і Зіну Тарасэвічаў — шукае Сьцяпан Тарасэвіч. Весткі слаць на адрас: Mr. Stefan Tarasewitsch, 5, Park Cliffe Rd, Undercliffe, Bradford, Yorks, England.